

Верховний
Суд

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика)

09/2026

Supreme LAB

База правових позицій

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ	5
РОЗДІЛ ІІ. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	6
І. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	6
1. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння	6
2. Звільнення від кримінальної відповідальності	8
3. Призначення покарання.....	9
4. Інші заходи кримінально-правового характеру	13
ІІ. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ..	14
5. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України	14
6. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності	19
7. Кримінальні правопорушення проти довкілля.....	21
8. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки	23
9. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	26
10. Кримінальні правопорушення проти правосуддя.....	28
11. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку	32
РОЗДІЛ ІІІ. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	33
І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	33
1. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження	33
2. Докази і доказування	36
3. Процесуальні витрати	40
ІІ. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	41
4. Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід.....	41
ІІІ. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ	42
5. Загальні положення досудового розслідування	42
6. Слідчі (розшукові) дії	43
7. Негласні слідчі (розшукові) дії.....	48
8. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування	49

9. Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень	51
10. Оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування.....	52
IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ	55
11. Судовий розгляд	55
12. Судові рішення	56
V. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ.....	57
13. Провадження в суді апеляційної інстанції.....	57
14. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами.....	62

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АП ВАКС	Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду
ВАКС	Вищий антикорупційний суд
ВП	Велика Палата Верховного Суду
ВС	Верховний Суд
ВСУ	Верховний Суд України
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
Закон	Закон України
ЗСУ	Збройні Сили України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
НАБУ	Національне антикорупційне бюро України
НСРД	негласні слідчі (розшукові) дії
ОП	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
СБУ	Служба безпеки України
ТОВ	товариство з обмеженою відповідальністю
ТЦК та СП	територіальний центр комплектування та соціальної підтримки

РОЗДІЛ І. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

1.1. Про можливість укладення угоди про примирення між обвинуваченим і потерпілим у кримінальному провадженні за ст. 286-1 КК.

1.2. Про можливість апеляційного оскарження прокурором вироку суду, яким затверджено угоду про примирення, умови якої не відповідають суспільним інтересам та вимогам КК і КПК до судових рішень (провадження передано на розгляд Великої Палати)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій затвердили угоду про примирення у кримінальному провадженні за ч. 1 ст. 286-1 КК, укладену між потерпілим та обвинуваченим.

У касаційній скарзі прокурор вказує, що у кримінальному провадженні за ст. 286-1 КК не може бути укладено угоду про примирення між потерпілим, який не є стороною кримінального провадження, та обвинуваченим. Прокурор також стверджує про неправильне застосування ст. 69 КК, оскільки судом взагалі не зазначено, які саме обставини та дані про особу обвинуваченого він вважає такими, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого обвинуваченим кримінального правопорушення.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ВП ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ВП ВС: необхідність відступити від висновку ВСУ, викладеного в постанові від 31.03.2016 у справі № 5-27кc16; від висновку ВП ВС, викладеного в постанові від 29.03.2023 у справі № 947/10464/21 (провадження № 13-17кc22).

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що у цій справі суди попередніх інстанцій слідували правовому висновку ВСУ у справі № 5-27кc16, за яким угода про примирення може бути укладена в кримінальному провадженні в формі публічного обвинувачення за ч. 1 ст. 286 КК.

Якщо слідувати й надалі такому висновку і сприймати його як обґрунтований, в розумінні приписів ч. 3 ст. 469 КПК не виключається і затвердження угоди про примирення і в справі за ч. 1 ст. 286-1 КК, а також у разі вчинення будь-якого кримінального правопорушення в аби якій сфері суспільних відносин, де зачіпаються інтереси певного потерпілого в його кримінальному процесуальному розумінні, з чим колегія суддів ККС не може погодитися.

Колегія суддів ККС вважає обґрунтованим такий висновок щодо застосування ч. 3 ст. 469 КПК: угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення щодо кримінальних проступків або нетяжких злочинів, якщо шкоду заподіяно виключно приватним інтересам.

Щодо неправильного застосування ст. 69 КК, у відповідь на аналогічні доводи апеляційної скарги, суд апеляційної інстанції зазначив, що вони не можуть

бути предметом розгляду з огляду на вимоги п. 3 ч. 3 ст. 394 КПК, оскільки вирок суду першої інстанції на підставі угоди про примирення може бути оскаржений прокурором виключно з підстав затвердження судом угоди у кримінальному провадженні, в якому згідно з ч. 3 ст. 469 цього Кодексу угода не може бути укладена.

Колегія суддів ККС вважає, що обмеження сторони обвинувачення в апеляційній перевірці вироків на підставі угоди з погляду їх законності позбавлене легітимної мети, а отже, є непропорційним і порушує засаду верховенства права.

На думку колегії суддів ККС, висновок щодо застосування приписів п. 3 ч. 3 ст. 394 КПК у їх взаємозв'язку із тими, що визначені в статтях 2, 7, 9 КПК, ч. 3 ст. 469, ст. 473, ч. 7 ст. 474 КПК, має бути таким:

у силу ст. 129 Конституції України, статей 2, 7 КПК прокурор має процесуальне право на оскарження в апеляційному порядку вироку, яким затверджено угоду про примирення (визнання винуватості), з підстави невідповідності її умов та судового рішення засаді законності через недотримання приписів пунктів 1, 2 ч. 7 ст. 474 КПК. У цьому випадку положення п. 3 ч. 3 ст. 394 КПК не виключають можливості реалізації прокурором своїх повноважень шляхом подання апеляційної скарги з вимогою перевірки додержання судом першої інстанції приписів статей 370, пунктів 1, 2 ч. 7 ст. 474 вказаного Кодексу. Вирішуючи відповідні питання за такою скаргою, апеляційний суд не повинен формально виходити лише з правил, визначених п. 3 ч. 3 ст. 394 КПК, а зобов'язаний також керуватися завданнями та загальними засадами кримінального провадження, визначеними у статтях 2, 7 цього Кодексу,

або ж таким:

вирок суду, яким затверджено угоду, умови якої не відповідають суспільним інтересам, вимогам КК та КПК до судових рішень, є предметом перегляду судом апеляційної інстанції за апеляційною скаргою прокурора на підставі ч. 6 ст. 9 КПК, з огляду на положення статей 370, 412 КПК та загальні засади кримінального провадження.

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 27.08.2026 у справі № 361/2231/25 (провадження № 51-2297км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139368341>

РОЗДІЛ II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

1.1. Необхідна оборона (ст. 36 КК)

Стискання ший потерпілого є насильством, небезпечним для життя і здоров'я, що створює реальну загрозу заподіяння відповідної шкоди незалежно від наявності чи відсутності слідів удушення на тілі особи, яка захищається. Наявність умислу

на спричинення шкоди нападнику, у тому числі на його вбивство, не виключає перебування особи у стані необхідної оборони (ст. 36 КК)

Обставини справи: обвинувачений, у відповідь на протиправну поведінку потерпілого, який сів на груди обвинуваченого та почав душити його обома руками, завдав потерпілому чотири колото-різаних рани, внаслідок чого останній помер.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі захисник вказує, що спричинення чотирьох ударів ножем по тулубу потерпілого, з позиції на спині, лежачи на землі, обвинувачений завдав у стані необхідної оборони, в той час як потерпілий перебував на ньому, знаходився над ним, утримував руками за шию і душив, отже існувала реальна загроза його життю та здоров'ю.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що основним питанням, яке мали вирішити суди попередніх інстанцій, чи були встановлені ними обставини такими, що давали підстави особі вважати, що на неї здійснюється посягання, яке несе в собі безпосередню і реальну загрозу. Для цього необхідно враховувати поведінку нападника, зокрема спрямованість умислу, інтенсивність і характер його дій, що дають особі, яка захищається, підстави сприймати загрозу як реальну.

Закон надає право заподіяти необхідну і достатню фізичну шкоду особі, яка здійснює посягання, з метою його негайного припинення чи відвернення, і заохочує до реалізації такого права через відповідні приписи про правомірність відповідного фізичного впливу з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів.

Отже, наявність умислу на спричинення шкоди особі, що посягає, у тому числі умислу на її вбивство, не виключає перебування у стані оборони. Тому саме лише посилення судів на умисел та кількість здійснених ударів не спростовує позицію сторони захисту щодо перебування в стані необхідної оборони, як і посилення на можливість залишити місце події, оскільки така можливість не впливає на вирішення питання про те, чи перебувала особа в стані необхідної оборони.

Вирішуючи питання про спрямованість умислу і доведеність винуватості особи у вчиненні умисного вбивства, суди попередніх інстанцій належним чином не зважили на встановлені під час судового розгляду обставини справи, як то обстановка і спосіб вчинення злочину, причини протиправного заподіяння шкоди потерпілому та поведінку останнього.

За інкримінованими стороною обвинувачення і встановленими судами фактичними обставинами потерпілий сів на груди обвинуваченого та почав душити останнього обома руками.

Колегія суддів вказала, що небезпечне для життя чи здоров'я насильство може виявлятися не тільки в умисному заподіянні наслідків, ознаки яких визначено в ч. 2 ст. 125 КК, статтях 122, 121, 115 вказаного Кодексу, а й інших насильницьких діях, які не призвели до таких наслідків, але були небезпечними для життя чи здоров'я в момент їх вчинення, тобто створювали реальну загрозу заподіяння відповідної шкоди, яка натомість не настала з причин, що не залежали від волі особи, яка вчиняла відповідні дії. До таких насильницьких дій, зокрема, відноситься насильство, що мало характер придушення за шию.

Суди попередніх інстанцій встановили, що потерпілий почав душити обвинуваченого обома руками, а тому твердження про те, що насильство з боку потерпілого (придушування за шию) не становило реальну небезпеку для життя і здоров'я обвинуваченого, по суті є безпідставним за встановлених обставин.

Той факт, що на тілі обвинуваченого, зокрема в області шиї, не виявлено слідів удушення, сам собою не обумовлює висновок про те, що удушення обома руками не є насильством, небезпечним для життя і здоров'я.

Місцевий суд не співставив доводи сторони захисту з встановленими згідно фабули обвинувачення фактичними обставинами справи, які визнав доведеними, а апеляційний суд не навів належного мотивування вважати такий спосіб юридичної оцінки встановлених фактичних обставин обґрунтованим і правильним. Водночас в мотивах, покладених судами в обґрунтування кваліфікації, по суті йдеться про намагання спростувати ті фактичні обставини, які відображені у фабулі обвинувачення, визнаному доведеним.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 10.09.2026 у справі № 454/2488/21 (провадження № 51-2304км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139787500>

2. Звільнення від кримінальної відповідальності

2.1. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК)

Особа, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене ч. 1 ст. 286 КК, до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, а саме 16 років, не є суб'єктом злочину і не може бути звільнена від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК. Щодо такої особи суд зобов'язаний розглянути клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру в порядку, передбаченому главою 38 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій на підставі ст. 46 КК звільнили неповнолітнього від кримінальної відповідальності за вчинення суспільно-небезпечного діяння, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК, у зв'язку з примиренням з потерпілим, а кримінальне провадження закрили.

У касаційній скарзі прокурор вказує, що місцевий суд не врахував вимоги КПК та безпідставно застосував приписи ст. 46 КК, оскільки кримінальне провадження може бути закрито на цій підставі, як це передбачено ст. 284 КПК, коли

до суду спрямовано обвинувальний акт та вказана процесуальна норма може бути застосована щодо обвинуваченого. У даному кримінальному провадженні до суду спрямовано клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру, а неповнолітній є особою, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки ч. 1 ст. 286 КК.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що на підставі ст. 46 КК від кримінальної відповідальності може бути звільнена лише особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин. Натомість, неповнолітній відповідно до ст. 22 КК не досяг віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за ч. 1 ст. 286 КК, а саме 16 років, тому не є суб'єктом даного кримінального правопорушення та відповідно прокурором до суду було направлено клопотання про застосування щодо нього примусових заходів виховного характеру.

Колегія суддів ККС вважає, що місцевий суд, замість розгляду клопотання про застосування щодо неповнолітнього, який до досягнення віку кримінальної відповідальності вчинив суспільно небезпечне діяння, примусових заходів виховного характеру за правилами параграфу 2 глави 38 розділу XV КПК, безпідставно звільнив останнього, який не є обвинуваченим, від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК, на що не звернув належної уваги суд апеляційної інстанції.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 09.09.2026 у справі № 585/17/26 (провадження № 51-2829км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139746296>

3. Призначення покарання

3.1. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень (ст. 70 КК)

При складанні покарань відповідно до ст. 70 КК суд визначає остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених покарань. Для цього встановлюється, яке покарання було призначене за попереднім вироком, яку його частину особа фактично відбула та яка частина залишилася невідбутою. Лише після цього суд може приймати рішення, який вид – поглинення чи складання покарань – він обере, а у разі якщо йдеться про складання покарань – буде воно повним чи частковим

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим та засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 185 КК, на підставі ч. 4 ст. 70 КК за сукупністю злочинів шляхом часткового складання покарань, призначених за цим вироком та вироком від 01.08.2024 призначив остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки. До строку покарання, призначеного у виді позбавлення волі, зараховано покарання, яке частково відбуте обвинуваченим за вироком від 01.08.2024 шляхом зарахування в строк відбування покарання у виді позбавлення волі строку

попереднього ув'язнення відповідно до ч. 5 ст. 72 КК (в редакції Закону № 838-VIII), з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі. Апеляційний суд змінив цей вирок в частині обчислення початку строку відбування покарання та зарахування строку попереднього ув'язнення. На підставі ч. 5 ст. 72 КК зараховано обвинуваченому у строк відбування покарання строк його попереднього ув'язнення, з розрахунку один день попереднього ув'язнення за один день позбавлення волі. В іншій частині вирок суду першої інстанції залишено без змін.

У касаційній скарзі захисник просить змінити ухвали апеляційного суду, до строку покарання, призначеного місцевим судом у виді позбавлення волі зарахувати покарання, яке частково відбуте засудженим за вироком від 01.08.2024, зарахувавши в строк відбування покарання у виді позбавлення волі строк попереднього ув'язнення відповідно до ч. 5 ст. 72 КК (в редакції Закону № 838-VIII), з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі та звільнити обвинуваченого з місця відбування покарання у зв'язку з відбуттям ним строку покарання.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС наголосила, що визначення періоду невідбутого покарання за попереднім вироком має важливе значення у наступному провадженні, оскільки при складанні покарань відповідно до ст. 70 КК суд визначає остаточне покарання шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених покарань. Для правильного визначення остаточного покарання за сукупністю кримінальних правопорушень необхідно встановити, яке покарання було призначене за попереднім вироком, яку його частину особа фактично відбула та яка частина залишилася невідбутою. Лише після цього суд може приймати рішення, який вид – поглинення чи складання покарань – він обере, а у разі якщо йдеться про складання покарань – чи буде воно повним чи частковим.

Ухвалюючи вирок у цій справі та застосовуючи вимоги ч. 4 ст. 70 КК, місцевий суд застосував принцип часткового складання покарань та до призначеного покарання за цим вироком у виді позбавлення волі на строк 2 роки приєднав частину невідбутого покарання за вироком від 01.08.2024, а саме 1 рік, та визначив остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 3 роки.

Верховний Суд наголошує, що судам попередніх інстанцій під час призначення остаточного покарання на підставі ч. 4 ст. 70 КК слід чітко та ретельно здійснювати обчислення строку відбутого засудженим покарання за попереднім вироком задля недопущення помилок та, як наслідок, неправильного приєднання частини або всього невідбутого покарання до покарання у розглядуваній судом справі.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 22.09.2026 у справі № 404/1462/24 (провадження № 51-1505км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140148733>

3.2. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення, домашнього арешту (ст. 72 КК)

Тимчасове залишення в порядку п. 12 ч. 1 ст. 537 КПК, ст. 90 Кримінально-виконавчого кодексу України засудженої у слідчому ізоляторі для участі в розгляді цього кримінального провадження, в контексті застосування приписів ч. 5 ст. 72 КК в редакції Закону від 18.05.2017 № 2046-VIII, ч. 1 ст. 1 Закону «Про попереднє ув'язнення», не може вважатися запобіжним заходом, адже у цьому разі змінюється лише режим відбування покарання, оскільки засуджена вже позбавлена свободи на підставі вироку, який набрав законної сили й виконується

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою і засудив обвинувачену за ч. 4 ст. 185, ч. 1 ст. 357 КК. Суд першої інстанції зарахував засудженій у строк покарання за цим вироком частково відбуте покарання за вироком місцевого суду від 12.04.2024, починаючи з 03.02.2025 й по день набрання вироком законної сили, з розрахунку день за день. Апеляційний суд скасував цей вирок в частині призначеного покарання та зарахування строку відбування покарання. Апеляційний суд ухвалив обчислювати початок строку відбування покарання обвинуваченою з 23.06.2025.

У касаційній скарзі засуджена, посилаючись на те, що її фактичне затримання відбулося 03.02.2025 о 15:25, просить змінити вирок суду апеляційної інстанції стосовно неї в частині початку строку відбування покарання, зарахувати у строк покарання період з дня фактичного затримання.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що на час розгляду кримінального провадження стосовно засудженої діяла редакція закону, яка не передбачала зарахування у строк покарання строку перебування особи, яка відбуває покарання, в установах попереднього ув'язнення для проведення слідчих дій або участі в судовому розгляді кримінального провадження.

Згідно з п. 12 ч. 1 ст. 537 КПК під час виконання вироків суд має право вирішувати питання про тимчасове залишення засудженого у слідчому ізоляторі або переведення засудженого з арештного дому, виправного центру, дисциплінарного батальйону або колонії до слідчого ізолятора для проведення відповідних процесуальних дій під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених іншою особою або цією самою особою, за які вона не була засуджена, чи у зв'язку з розглядом справи в суді.

Проте у випадку тимчасового залишення засудженого у слідчому ізоляторі він є таким, що вже позбавлений свободи на підставі вироку, який набрав законної сили й виконується. У цьому разі змінюється лише режим відбування покарання у зв'язку з необхідністю проведення відповідних процесуальних дій під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених іншою особою або цією самою особою, за які вона не була засуджена, чи у зв'язку з розглядом справи в суді.

Отже, тимчасове залишення засудженої в порядку п. 12 ч. 1 ст. 537 КПК, ст. 90 Кримінально-виконавчого кодексу України у слідчому ізоляторі для участі в розгляді цього кримінального провадження, в аспекті застосування приписів ч. 5 ст. 72 КК в редакції Закону від 18.05.2017 № 2046-VIII, ч. 1 ст. 1 Закону «Про попереднє ув'язнення», не може вважатися запобіжним заходом.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 17.09.2026 у справі № 541/817/25 (провадження № 51-4871км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139931180>

Зарахування строку попереднього ув'язнення у строк позбавлення волі з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі здійснюється за умови, що затримання належним чином підтверджено протоколом та особа перебувала під вартою у порядку кримінально-процесуального примусу.

Доставлення засудженого до відділу поліції у зв'язку з необхідністю забезпечення його безпеки без здійснення затримання у порядку ст. 208 КПК не підлягає зарахуванню як строк попереднього ув'язнення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 258 КК. Апеляційний суд відповідно до ч. 5 ст. 72 КК (у редакції Закону № 838-VIII) зарахував засудженому у строк покарання строк попереднього ув'язнення з розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі з 18.09.2023 до 27.01.2026 включно.

У касаційній скарзі захисник вказує про неврахування під час обрахунку строку попереднього ув'язнення затримання засудженого з 09 до 10.05.2014 працівниками райвідділу управління МВС із розрахунку день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі та необґрунтоване не визнання такого затримання незаконним.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання із розрахунку один день попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі здійснюється виключно за умови, що таке затримання належним чином підтверджено.

У матеріалах справи відсутній офіційний протокол затримання засудженого за період з 09 до 10.05.2014. Доставлення засудженого до райвідділу управління МВС 09.05.2014 було зумовлене необхідністю після закінчення засудженими кримінально караних дій захисту їх життя та здоров'я від агресивно налаштованих місцевих мешканців, а також добровільною здачею зброї. Оскільки кримінальне затримання у порядку ст. 208 КПК не здійснювалося, протокол не складався і особа не перебувала під вартою, підстав для зарахування цього строку у межах Закону

№ 838-VIII немає. Дії працівників міліції мали характер заходів безпеки, а не кримінально-процесуального примусу.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 21.09.2026 у справі № 572/1190/15 (провадження № 51-4578км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140148763>

4. Інші заходи кримінально-правового характеру

4.1. Спеціальна конфіскація (ст. 96-1 КК)

При застосуванні спеціальної конфіскації майна, яке було безпосередньо використано як знаряддя вчинення кримінального правопорушення, суд зобов'язаний переконатися, що це не порушуватиме справедливу рівновагу між вимогами загального інтересу і захисту фундаментальних прав особи. Оцінка пропорційності втручання у право власності не може обмежуватися виключно арифметичним порівнянням вартості майна, що підлягає конфіскації, з розміром завданої шкоди, а потребує вмотивованого аналізу характеру та обставин злочину, даних про особу винного, його майнового стану, доходу, значимості майна для його способу життя та інших обставин. При можливості спеціальної конфіскації кількох об'єктів таке питання має аналізуватися судом щодо кожного об'єкта окремо

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винувати і засудив обвинуваченого за ч. 3 ст. 246, ч. 1 ст. 383, ч. 1 ст. 384 КК. На підставі статей 96-1, 96-2 КК, ч. 9 ст. 100 КПК застосував спеціальну конфіскацію колісного трактора та двохосного саморобного причепа. Апеляційний суд скасував цей вирок в частині застосування спеціальної конфіскації й повернув вказане майно засудженому.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що зазначений трактор та причіп були знаряддями вчинення кримінального правопорушення, належали засудженому й відповідно до положень статей 96-1, 96-2 КК, ст. 100 КПК підлягали спеціальній конфіскації.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що співставляючи вартість заподіяної шкоди внаслідок протиправних дій засудженого у сумі 10 036,00 грн та вартість трактора, що становить 188 616,00 грн, й вартість причепа – 10 800,00 грн, які належать засудженому, апеляційний суд дійшов висновку, що застосування до нього спеціальної конфіскації майна покладатиме на нього надмірний індивідуальний тягар, а отже порушуватиме справедливу рівновагу між вимогами загального інтересу і захисту фундаментальних прав особи, тобто буде неспівмірним вчиненому злочину.

Із наведеного вбачається, що апеляційний суд дійшов висновку про неможливість (недоцільність) застосування спеціальної конфіскації до трактора та причепа як таких, що були використані як знаряддя вчинення кримінального правопорушення, не з мотивів особливостей правової природи цього

майна, неможливості застосування до нього спеціальної конфіскації тощо, а саме з огляду на непропорційність втручання у право власності, враховуючи співвідношення вартості конфіскованого майна і розміру завданої кримінальним правопорушенням шкоди.

Верховний Суд не вбачає такий висновок суду апеляційної інстанції належно вмотивованим з огляду на таке.

На підставі належних та допустимих доказів судами встановлено безпосереднє використання засудженим трактора марки «Dongfeng» та двохосного саморобного причепа для вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 246 КК.

При застосуванні конфіскації майна в кожному конкретному випадку суд має не тільки послатися на наявність для цього формальних законних підстав, але й переконатися, що таке застосування не порушуватиме справедливу рівновагу між вимогами загального інтересу і захисту фундаментальних прав осіб, покладаючи на особу надмірний індивідуальний тягар.

Однак, колегія суддів ККС вбачає, що вирішення питання щодо пропорційності втручання у право власності особи при вирішенні питання щодо застосування спеціальної конфіскації не може обмежено зводитися виключно до арифметичного порівняння вартості майна, яке може підлягати спеціальній конфіскації, з вартістю збитків, завданих вчиненням кримінальним правопорушенням, хоча цей аспект звісно також має значення.

Вирішення вказаного питання потребує вмотивованої оцінки значно більш широкого кола фактів, аспектів, обставин, які можуть характеризувати ознаку пропорційності втручання у право власності особи в конкретному випадку, в тому числі аспекти характеру, конкретних обставин вчиненого кримінального правопорушення; аспекти даних про особу винного, зокрема його способу життя, майнового стану, зайнятості, доходу, значимості майна, що підлягає конфіскації, для способу життя винного й інше.

При цьому вочевидь, якщо судом вирішується питання про можливу спеціальну конфіскацію кількох об'єктів, зокрема, як у цьому випадку трактора і причепа, таке питання має аналізуватися судом щодо кожного можливого об'єкта спеціальної конфіскації.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 16.09.2026 у справі № 162/643/22 (провадження № 51-2814км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139924628>

II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

5. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України

5.1. Державна зрада (ст. 111 КК)

Факт перебування особи на тимчасово окупованій території в умовах загальної небезпеки протиправного впливу з боку представників держави-агресора не є тотожним фізичному або психічному примусу в розумінні ст. 40 КК.

Тривале, послідовне та активне здійснення організаційно-розпорядчих і адміністративно-господарських функцій у незаконно створених органах влади свідчить про усвідомлений і добровільний характер зайняття відповідних посад, а наявність умислу на заподіяння шкоди суверенітету та територіальній цілісності України доводиться конкретними встановленими діями особи, а не її прямими деклараціями про такий намір

Обставини справи: громадянин України добровільно надав згоду представникам окупаційної влади держави-агресора на призначення його на посади «главы г. балаклея изюмского района харьковской области» та «исполняющего обязанности начальника балаклейского территориального управления военно-гражданской администрации изюмского района харьковской области», де виконував організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції щодо здійснення керівництва закріпленим за ним, згідно з функціональним розподілом, відповідним напрямком роботи, підлеглими йому по службі співробітниками, а також їх організаційною діяльністю.

Крім того обвинувачений вчинив добровільні дії, направлені на підтримку дій ворога, вдаючи оманливу, уявну видимість піклування та турботи держави-агресора, її прибічників стосовно населення окупованої території та життєзабезпечення її мешканців, займався вирішенням питань так званого «соціального захисту населення», «гуманітарної допомоги», «системи охорони здоров'я, освіти, культури».

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 111, ч. 5 ст. 111-1 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що суд не дослідив належним чином обставин, що могли впливати на добровільність поведінки засудженого, зокрема, загрози застосування репресій у разі відмови від співпраці з представниками держави-агресора. Захисник стверджує, що висновок суду про винуватість засудженого у державній зраді не ґрунтується на конкретних доказах, які б підтверджували, що останній діяв з умислом на надання допомоги державі-агресору в проведенні підривної діяльності проти України.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що у цьому кримінальному провадженні суд врахував, зокрема, розпорядження про призначення засудженого головою м. Балаклії, підставою для якого була його власна заява, а також його подальшу поведінку: тривале фактичне виконання керівних функцій, організацію роботи відповідного органу, проведення нарад і зборів, укладення трудових договорів, підписання службових документів, участь у публічних заходах окупаційної влади та публічне позиціонування себе як її представника. Саме сукупність цих обставин, а не відсутність чи наявність у показаннях свідків буквального твердження про «добровільність», була покладена судом в основу висновку про усвідомлений і добровільний характер зайняття засудженим відповідних посад та виконання пов'язаних із ними функцій.

Як убачається з встановлених судом обставин, засуджений не лише обійняв відповідні посади в незаконно створених органах влади, а й протягом тривалого часу здійснював пов'язані з ними організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції, відкрито і систематично виконував повноваження керівника такого органу, проводив наради, взаємодіяв із підприємцями та населенням, брав участь у публічних заходах. Наведені обставини підтверджуються показаннями свідків, відеозаписами та протоколами їх огляду, протоколами пред'явлення особи для впізнання, документами щодо призначення засудженого на відповідні посади та іншими дослідженими судом доказами.

Посилання захисника на положення ст. 40 КК та на те, що примус був зумовлений самим фактом окупації і загрозою можливих репресій у разі відмови від співпраці, наведених висновків суду не спростовують. Факт перебування особи на тимчасово окупованій території та існування в таких умовах загальної небезпеки протиправного впливу з боку представників держави-агресора не є тотожними фізичному або психічному примусу в розумінні ст. 40 КК. Для вирішення питання про наявність такого примусу підлягають установленню конкретні обставини впливу на особу та його значення для можливості керувати своїми діями.

Водночас захисник не посиляється на будь-які конкретні обставини застосування до засудженого фізичного чи психічного примусу, які б зумовили зайняття ним відповідних посад та подальше виконання пов'язаних із ними функцій. Натомість характер установленної поведінки засудженого свідчить про тривале, послідовне та активне здійснення ним відповідних владно-управлінських функцій.

Як установив суд, засуджений, перебуваючи на керівних посадах у незаконно створених органах влади, з метою заподіяння шкоди суверенітету, територіальній цілісності та недоторканості, обороноздатності, державній безпеці України, здійснював діяльність, спрямовану на забезпечення їх функціонування, зокрема брав участь у формуванні штатної структури так званого «територіального управління», організовував виплату заробітної плати в російських рублях, вирішував питання погодження з представниками збройних сил РФ пересування громадян окупованою територією, розпоряджався майном і грошима відповідного органу.

Отже, висновок суду щодо спрямованості умислу засудженого ґрунтується на конкретних встановлених його діях, їх характері, послідовності та змісті, а не на самій лише оцінці його політичних чи інших особистих переконань.

Відсутність листування, висловлювань чи інших доказів, у яких засуджений безпосередньо декларував би намір надати допомогу державі-агресору в проведенні підривної діяльності проти України, не свідчить про недоведеність такого умислу.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 16.09.2026 у справі № 610/2723/24 (провадження № 51-1886км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139931206>

5.2. Колабораційна діяльність (ст. 111-1 КК)

Зайняття громадянкою України посади керівника закладу освіти, створеного окупаційною владою, з подальшим систематичним впровадженням освітніх

стандартів держави-агресора (заміна навчальних матеріалів, організація участі учнів у патріотичних заходах держави-агресора, підвищення кваліфікації в освітній системі держави-агресора, поширення навчальних програм за її стандартами) утворює склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 111-1 КК. Добровільна, тривала та свідома участь у такій діяльності, підтверджена сукупністю доказів, виключає можливість посилання на примус або вимушеність дій

Обставини справи: громадянка України зайняла посаду директора так званої «державної казенної установи загальноосвітньої організації Запорізької області «Новополтавська середня загальноосвітня школа» Бердянського району»; взяла участь у заходах, спрямованих на підвищення кваліфікації управлінських кадрів освітніх організацій в центрі знань «машук», який розташований в рф; створила аккаунт на веб-порталі «инфоурок», на якому поширила інформацію про вказану школу як навчальний заклад, який використовує державні освітні програми, рекомендовані міністерством освіти рф, забезпечила участь учнів школи у всеросійській патріотичній загально-просвітницькій акції «казачий диктант – 2022», публікувала навчальні програми за стандартами держави агресора.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинувачену за ч. 3 ст. 111-1 КК.

У касаційній скарзі захисник вважав не доведеним, що засуджена діяла добровільно, без фізичного чи психічного тиску та з прямим умислом.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що обвинувачена вчинила велику кількість дій, які беззаперечно свідчать про її активну участь у впровадженні стандартів рф в українській школі, яка була трансформована окупаційної владою у російський навчальний заклад. Після призначення її директором, з бібліотеки школи були вивезені українські підручники, за якими до цього навчалися діти, а замість них завезено російську літературу та російські посібники; кабінет української мови та літератури було перетворено на кабінет російської мови, а з нього прибрано портрети українських письменників; на території школи засудженою був знищений український прапор, який вона в присутності дітей викинула на сміттєзвалище.

Таким чином, у колегії суддів ККС немає сумніву, що дії засудженої свідчать про послідовну систему, спрямовану на впровадження системи освіти держави-агресора у школі, в якій вона працювала директором, оскільки вона вживала всіх заходів щодо забезпечення її функціонування в російському освітньому середовищі, забезпечувала заміну українських навчальних матеріалів російськими, організовувала участь школярів у російських патріотичних заходах, підвищувала кваліфікацію в системі освіти рф, особисто створювала та поширювала навчальні матеріали, підготовлені відповідно до російських освітніх стандартів.

Також колегія суддів ККС відхиляє аргументи сторони захисту про те, що засуджена могла діяти вимушено чи під примусом. Адже сама поведінка засудженої і ті дії, які вона вчиняла, підтверджують, що така діяльність тривала

значний час і була свідомою, самостійною, а сама засуджена діяла вільно. Окрім того, за свідченнями свідків, на зборах вчителів одразу було запропоновано вийти тим, хто не бажав співпрацювати з державою-агресором.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.09.2026 у справі № 569/4276/25 (провадження № 51-1096км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139825700>

5.3. Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 114-2 КК)

Передача особою відомостей (фото- та відеозйомка, збір інформації щодо військових об'єктів, блокпостів, укріплень, спостережних пунктів, спецтехніки, знаходження військовослужбовців ЗСУ), які становили оперативний інтерес для представників РФ та могли бути використані для планування і проведення бойових чи диверсійних дій проти України, в тому числі шляхом проведення ракетних (дронових) ударів по відповідних об'єктах, підлягає кваліфікації за ч. 3 ст. 114-2 КК. Активна ініціатива особи в переписці з представником держави-агресора, обговорення поставлених завдань та пропозиція варіантів їх вирішення свідчать про наявність прямого умислу на вчинення цього кримінального правопорушення

Обставини справи: обвинувачений з корисливих мотивів, в умовах воєнного стану, здійснив фото- та відеозйомку військових об'єктів, блокпостів та спостережних пунктів, укріплень, входів та виходів з території об'єктів, перебування там військовослужбовців ЗСУ та інших військових формувань у м. Обухові Київської області. Після цього він шляхом надсилання зібраної детальної інформації представнику держави-агресора – співробітнику ФСБ РФ умисно несанкціоновано поширив інформацію про розміщення ЗСУ, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, яка не розміщувалась у відкритому доступі Генеральним штабом, Міністерством оборони України або іншими уповноваженими органами.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 114-2 КК.

У касаційній скарзі обвинувачений вважає, що його дії кваліфіковано неправильно, оскільки він не мав умислу на передання секретної інформації ворогу, навпаки спотворював і редагував матеріали, щоб ввести в оману останнього; передана ним інформація була у відкритому доступі.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення суддів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що суди першої та апеляційної інстанцій, виходячи із сукупності всіх обставин даного кримінального провадження, встановили, що обвинувачений:

- вчинив інкримінований злочин в умовах воєнного стану, мав корисливий мотив – отримання грошової винагороди від представника держави-агресора за надану на виконання завдання останнього інформацію;
- особисто розпочав листування зі співробітником фсб рф, усвідомлював статус співрозмовника та факт співпраці з представником держави-агресора;
- здійснював фото- та відеозйомку, збирав інформацію щодо військових об'єктів, із деталізацією розташування входів-виходів, в'їздів-виїздів автотранспорту з території, наявності блокпостів, укріплень, спостережних пунктів, спецтехніки, знаходження військовослужбовців ЗСУ та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, передавав її представнику рф, що охоплюється складом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 114-2 КК;
- саме така детальна інформація щодо вказаних об'єктів не розміщувалась у відкритому доступі Генеральним штабом ЗСУ, Міністерством оборони України або іншими уповноваженими державними органами.

Крім того, суд апеляційної інстанції вказав на суттєву різницю між загальновідомою адресою установ та оперативною деталізованою інформацією про системи захисту, блокпости, укріплення й розміщення сил оборони. Також апеляційний суд слушно зауважив на тому, що, як убачається з протоколу (з відеозаписом) за результатами проведення НСРД – зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника – сам обвинувачений проявляв ініціативу в переписці з представником держави-агресора, повідомляв про наявність та кількість військових на об'єктах, активно обговорював поставлені йому завдання та пропонував варіанти їх вирішення, чим спростовується версія сторони захисту про бажання обвинуваченого ввести в оману рф та відсутність умислу на вчинення інкримінованого злочину.

При цьому передані обвинуваченим відомості становили оперативний інтерес для представників рф та могли бути використані для планування і проведення бойових чи диверсійних дій проти України, в тому числі шляхом проведення ракетних (дронових) ударів по відповідним об'єктам, що обвинувачений реально усвідомлював.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 01.09.2026 у справі № 372/2509/23 (провадження № 51-3007км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139825704>

6. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності

6.1. Незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей (ст. 203-2 КК)

Дії особи, яка не є організатором забороненого грального бізнесу, але усвідомлено, з метою отримання прибутку, бере участь у забезпеченні його діяльності, виконуючи функції адміністратора, оператора, менеджера, круп'є, касира тощо, підлягають кваліфікації за ч. 1 ст. 203-2 КК. Для встановлення складу цього злочину необхідно довести поза розумним сумнівом кожний елемент об'єктивної та суб'єктивної

сторони, включаючи усвідомлення особою участі у забороненому виді господарської діяльності та наявність корисливого мотиву

Обставини справи: адміністратор (касир) грального залу поповнила на 500 грн електронний рахунок ігрової програми комп'ютерного симулятора у віртуальному казино та надала доступ особі до азартних ігор у мережі Інтернет, що передбачало здійснення ставок для отримання грошового виграшу і результат чого залежав від випадковості. Конвертовані електронні кредити, еквівалентні наданій особою сумі грошей, остання програла під час азартної гри.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою та засудили обвинувачену за ч. 1 ст. 203-2 КК.

У касаційній скарзі обвинувачена зазначає, що в матеріалах кримінального провадження відсутні докази, які підтверджують її корисливий мотив та мету отримання прибутку, які є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони складу інкримінованого їй кримінального правопорушення. Незважаючи на це, апеляційний суд бездоказово послався на факт отримання нею заробітної плати.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що суд апеляційної інстанції критично оцінив доводи обвинуваченої про те, що вона не знала про незаконний характер діяльності закладу та фактично не працювала в ньому, визнавши їх способом захисту останньої від пред'явленого їй обвинувачення, оскільки її показання спростовуються дослідженими місцевим судом взаємоузгодженими й підтверджуючими зміст один одного доказами в їх сукупності.

Колегія суддів ККС зазначила, що ч. 1 ст. 203-2 КК (в редакції Закону від 18.02.2016 № 1019-VIII) передбачала кримінальну відповідальність за зайняття гральним бізнесом та покарання за це у виді штрафу від десяти до сорока тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Диспозиція вказаної норми кримінального закону має бланкетний характер, що передбачає для встановлення елементів складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 203-2 КК, звернення до чинного на момент інкримінованого кримінального правопорушення Закону «Про заборону грального бізнесу в Україні» від 15.05.2009 № 1334-VI.

Зважаючи зміст Закону № 1334-VI, диспозиція норми, передбаченої ч. 1 ст. 203-2 КК, містить три види діяльності як елемента об'єктивної сторони – зайняття гральним бізнесом:

- 1) діяльність, пов'язана з організацією грального бізнесу;
- 2) діяльність, пов'язана з проведенням грального бізнесу;
- 3) діяльність, пов'язана з наданням можливості доступу до азартних ігор.

У свою чергу, суб'єктивна сторона злочину відображає процеси, які відбуваються в свідомості особи у зв'язку з вчиненням нею злочину і свідчать про спрямування її волі та про її ставлення до суспільно небезпечного діяння і його наслідків.

Щодо цього злочину це, насамперед, стосується усвідомлення особою її участі у зайнятті забороненим видом господарської діяльності та наявності корисливого мотиву. Отже, у тих випадках, коли особа, не будучи організатором забороненого грального бізнесу, усвідомлено, маючи на меті отримання прибутку, бере участь у забезпеченні його (хоча б і частковому) діяльності, здійснюючи функції адміністратора, оператора, менеджера, круп'є, касира тощо, то діяння такої особи містять склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 203-2 КК.

Таким чином, поза розумним сумнівом має бути доведений кожний з елементів, які є важливими для правової кваліфікації діяння: як тих, що утворюють об'єктивну сторону діяння, так і тих, що визначають його суб'єктивну сторону.

Апеляційний суд не врахував наведеного, не перевірів та не надав вичерпних відповідей на спростування доводів апеляційної скарги обвинуваченої про відсутність у неї умислу та корисливого мотиву на зайняття гральним бізнесом, не зазначив, якими доказами це підтверджено, передчасно погодившись із висновками місцевого суду про доведеність винуватості останньої у вчиненні інкримінованого їй кримінального правопорушення.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 15.09.2026 у справі № 539/971/20 (провадження № 51-1745км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139931107>

7. Кримінальні правопорушення проти довкілля

7.1. Порушення правил охорони або використання надр, незаконне видобування корисних копалин (ст. 240 КК)

Незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення охоплюється диспозицією ч. 2 ст. 240 КК, тоді як ч. 1 цієї статті передбачає відповідальність за незаконне видобування корисних копалин місцевого значення у значному розмірі. Тому кваліфікація за ч. 1 ст. 240 КК дій особи, яка, згідно з установленними судом обставинами, здійснила незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення, є неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність. При цьому формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним, та його кримінально-правова кваліфікація мають відповідати фактичним обставинам, установленним судом, і ознакам відповідного складу кримінального правопорушення

Обставини справи: обвинувачений за допомогою заздалегідь підготованого екскаватора та автомобіля «Камаз» вчинив незаконне видобування кварцового олігоміктового піску з середнім та високим вмістом пилюватих і глинистих часток шляхом копання, загальною вагою 7, 350 кг, чим заподіяв державі збиток на загальну суму 51 707, 25 грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 240 КК.

У касаційній скарзі захисник звертає увагу на те, що згідно обвинувального акта його підзахисний обвинувачувався у незаконному видобуванні корисних

копалин загальнодержавного значення, у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 240 КК. Проте ч. 1 ст. 240 КК передбачає кримінальну відповідальність за порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин місцевого значення у значному розмірі.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що у цьому провадженні викладена у вирoku суду першої інстанції фабула обвинувачення, яке суд вважав доведеним, містить твердження про те, що обвинувачений вчинив незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення. Натомість, наведене судом не відображає встановлених судом обставин.

Про порушення охорони або використання надр, незаконне видобування корисних копалин взагалі не йдеться ані в ч. 1 ст. 240 КК, ані в ч. 2 ст. 240 КК, які не передбачають відповідальність саме за такі дії, що відображені у формулюванні обвинувачення, визнаного доведеним.

При цьому формула обвинувачення (правова кваліфікація) судом зазначена, як порушення охорони або використання надр, незаконне видобування корисних копалин – ч. 1 ст. 240 КК, проте такі фактичні обставини судом не встановлені.

Колегія суддів ККС зауважує, що диспозиція ч. 1 ст. 240 КК передбачає кримінальну відповідальність за порушення встановлених правил охорони надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин місцевого значення у значному розмірі. Тоді як ч. 2 зазначеної статті передбачає кримінальну відповідальність за порушення встановлених правил використання надр, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, а також незаконне видобування корисних копалин місцевого значення у великому розмірі або незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення.

Отже, за обставин, встановлених судом першої інстанції, кваліфікація дій обвинуваченого за ч. 1 ст. 240 КК – є неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 10.09.2026 у справі № 619/7730/24 (провадження № 51-1753км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139746303>

7.2. Незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу (ст. 246 КК)

При кваліфікації незаконної порубки лісу за ч. 4 ст. 246 КК суд зобов'язаний з'ясувати діаметр спиляних дерев, оскільки ця обставина є вихідною для розрахунку

розміру заподіяного збитку та істотно впливає на наявність кваліфікуючої ознаки тяжких наслідків, визначених примітками до ст. 246 КК

Обставини справи: обвинувачений, без спеціального на те дозволу, не маючи лісорубного квитка, використовуючи заздалегідь заготовлену бензопилу, здійснив незаконну порубку 17 дерев виду «акація» і 4 дерев виду «ясен», відділивши стовбури дерев від коріння до ступеня припинення росту сироростучих дерев, внаслідок чого завдано істотної шкоди навколишньому середовищу, а також заподіяно ДП «Ліси України» майнової шкоди в розмірі 105 112,13 грн, чим спричинив тяжкі наслідки.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 4 ст. 246 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що вихідними даними для розрахунку збитків, заподіяних злочином, передбаченим ст. 246 КК, є заміри діаметра спилів дерев біля коріння та виду деревини, при цьому зауважує, що висновки суду першої інстанції про те, що під час злочину спилено 21 дерево та в ході слідчих дій вилучено 7,44 м³ деревини, які визнано речовим доказом, не підтверджуються матеріалами справи, оскільки самі спили дерев біля коріння судом не досліджувалися та речовими доказами не визнавалися.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що кваліфікуючою ознакою інкримінованого обвинуваченому кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 246 КК, є спричинення тяжких наслідків.

Відповідно до п. 2 примітки до ст. 246 КК тяжкими наслідками вважаються такі наслідки, які у шістдесят і більше разів перевищують неоподаткований мінімум доходів громадян.

Колегія суддів ККС звертає увагу, що суд апеляційної інстанції, проігнорувавши доводи сторони захисту щодо неналежного з'ясування діаметра спилів дерев (що є вихідними даними для розрахунку збитків за злочин, передбачений ст. 246 КК), не врахував, що зазначена обставина може істотно вплинути на розмір заподіяного збитку та, як наслідок, на кваліфікацію дій обвинуваченого і розмір шкоди, яка підлягає стягненню з винної особи.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 10.09.2026 у справі № 190/1225/23 (провадження № 51-4515км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139746336>

8. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

8.1. Терористичний акт (ст. 258 КК)

Для кваліфікації діянь особи як терористичного акту (ст. 258 КК) обов'язковим є наявність не тільки прямого умислу, а й спеціальної мети, зокрема порушення громадської безпеки, залякування населення, що є інструментом психологічного тиску для досягнення подальших цілей злочинця чи привернення уваги громадськості до поглядів винної особи. До того ж моментом закінчення злочину

є саме вчинення дій (вчинення вибуху, підпалу, застосування зброї, створення реальної небезпеки та інше) незалежно від того, чи вдалося особам фактично досягти своєї спеціальної мети.

Залучення значної кількості озброєних чоловіків, застосування зброї, порушення громадської безпеки, нанесення місцевим жителям тілесних ушкоджень, вчинені за попередньою змовою з метою залякування населення та привернення уваги громадськості до поглядів терористів щодо встановлення контролю над видобутком бурштину у власних інтересах, підлягає кваліфікації за ст. 258 КК як терористичний акт незалежно від того, чи фактично досягнуто спеціальної мети

Обставини справи: обвинувачені разом з іншими невстановленими 100–150 особами, з метою виконання спільного плану, погрожуючи шляхом демонстрування і застосування вогнепальної зброї, забезпечивши присутність значної кількості чоловіків спортивної статури та екіпірованих у форму військового зразка, з метою порушення громадської безпеки, залякування населення і привернення уваги громадськості до власних поглядів щодо незаконного видобутку бурштину, бажаючи встановити контроль над незаконним його видобутком, вчинили низку демонстративних дій стосовно населення Сарненського району Рівненської області. Зокрема, у присутності значної кількості жителів (від 100 до 800 осіб), вчинили терористичний акт, який виразився у застосуванні невстановленої вогнепальної та холодної зброї, заподіянні ударів руками і ногами двом особам з поміж місцевих жителів. Таким чином, було порушено громадську безпеку, продемонстровано свою перевагу у силі, створено небезпеку для життя і здоров'я місцевого населення та залякано його.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватими і засудили 11 обвинувачених за ч. 2 ст. 258 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вважає, що в ході судового розгляду суди не встановили в діях обвинувачених обов'язкових ознак терористичного акту чи доказу існування попередньої змови, тобто до початку реалізації об'єктивної сторони злочину, домовленості з особами, які вчиняли протиправні дії.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що кримінальна відповідальність за ч. 2 ст. 258 КК настає за терористичний акт, тобто застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення

зазначених дій з тією самою метою. Із кваліфікуючими ознаками – вчинення повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо такі дії призвели до заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків.

Для кваліфікації діянь особи за цією статтею обов'язковим є не тільки наявність прямого умислу, а й спеціальної мети, зокрема порушення громадської безпеки, залякування населення, що є інструментом психологічного тиску для досягнення подальших цілей злочинця чи привернення уваги громадськості до поглядів винної особи. При цьому момент закінчення злочину незалежно від того, чи вдалося особам фактично досягти своєї спеціальної мети, є сам факт вчинення дій (вчинення вибуху, підпалу, застосування зброї, створення реальної небезпеки та інше).

Злочин визнається вчиненим групою осіб, якщо в ньому спільно брали участь дві або більше особи, які заздалегідь домовилися про його спільне вчинення. Дії співучасників мають охоплювати своїм умислом дії інших членів групи і бути спрямовані на досягнення спеціальної мети терористичного акту, зокрема і зазначені вище – залякування населення, привернення уваги громадськості до їхніх поглядів. При цьому домовленість можлива як на стадії готування злочину, так у процесі замаху на нього й може бути в усній або письмовій формі чи за допомогою конклюдентних дій. Особи можуть діяти як співучасники, або виконувати кожна свою роль для подолання опору діям, які вони вчиняють.

Питання щодо кваліфікації дій обвинувачених за ч. 2 ст. 258 КК та доведеності їх винуватості як за цією частиною статті були предметом перевірки судів першої та апеляційної інстанцій.

Для правильної кваліфікації кримінального правопорушення апеляційний суд слушно звернув увагу на встановлені обставини, зокрема мету здійснення терористичного акту, якою, серед іншого, стало залякування населення, привернення уваги громадськості до поглядів терористів щодо встановлення контролю над видобутком бурштину у власних інтересах.

Суди встановили, що події відбувалися на місці видобутку бурштину, що не оспорується обвинуваченими та підтверджується відеозаписами, наданими свідком, показаннями свідків та інших свідків, які були очевидцями подій у цьому місці. До того ж з використанням значної кількості вогнепальної зброї та групою осіб понад 100 чоловік.

Суд апеляційної інстанції слушно зацентрував, що незважаючи на те, що особи, які зупинили рух їх колони, почали відступати, частина обвинувачених, діючи у групі з іншими співучасниками продовжувала здійснювати постріли, що вказує на мету застосування зброї – залякування населення та порушення громадської безпеки.

За результатами розгляду справи суди дійшли висновку, що залучення значної кількості озброєних чоловіків, застосування зброї, пошкодження транспортного засобу місцевих жителів, паніка серед місцевого населення Сарненського району та порушення громадської безпеки, нанесення місцевим жителям тілесних ушкоджень, у тому числі невстановленими особами за попередньою змовою призвело до наслідків, передбачених диспозицією

ст. 258 КК і вказує на те, що метою цього терористичного акту було зокрема, залякування населення, яку і бажали досягти терористи, що у свою чергу підтверджується показаннями свідків з числа жителів Сарненського району, відеозаписами, які були зроблені свідком.

До того ж, встановлені у кримінальному провадженні обставини у своїй сукупності беззаперечно свідчать про попередню домовленість суб'єктів правопорушення з самого початку.

Отже, з огляду на викладене вище, усі зазначені докази у справі прямо або опосередковано, однак у своїй сукупності безсумнівно доводять протиправність дій обвинувачених. Винуватість кожного із них у терористичному акті, тобто застосуванні зброї, що створювало небезпеку для життя чи здоров'я людини та скоєно з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, привернення уваги громадськості до інших поглядів винного (терориста), а також погрози вчинення зазначених дій з тією самою метою, вчинених за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 258 КК) не викликає сумнівів.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 21.09.2026 у справі № 572/1190/15 (провадження № 51-4578км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140148763>

9. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

9.1. Службова недбалість (ст. 367 КК)

При кваліфікації дій особи за ст. 367 КК як службової недбалості, що завдала істотної шкоди охоронюваним законом державним інтересам, розмір такої шкоди повинен бути визначений у спосіб, передбачений КПК, з врахуванням цільового призначення майна та його фактичної вартості. Визначення розміру шкоди шляхом пропорційних розрахунків без спеціальних знань та без врахування цільового призначення об'єкта оцінки є недопустимим і прямо впливає на правову кваліфікацію дій обвинуваченої

Обставини справи: спеціаліст-землевпорядник сільської ради погодила картографічні матеріали та визначення межівників, які за координатами не відповідають тій земельній ділянці, що була вилучена із земель лісництва, площею 0,6000 га та передана в землі запасу сільськогосподарського призначення, що підтверджено актом перевірки Державної інспекції сільського господарства. З висновку експерта видно, що земельна ділянка площею 0,5956 га, розташована за межами населеного пункту, частково накладається на землі лісництва, відповідно до фактичних меж цього лісництва. Площа часткового накладення земельної ділянки на землі лісництва, відповідно до фактичних меж цього лісництва, становить 0,2118 га. Згідно з обвинувальним актом спричинена державним інтересам в особі лісництва шкода складає 56 479,03 грн, що більш ніж у сто разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом державним інтересам.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: органи досудового розслідування обвинувачували особу у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК. Суди попередніх інстанцій визнали винуватою та засудили обвинувачену за ч. 1 ст. 367 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що у діях підзахисної відсутній склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 367 КК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що відповідно до зміненого обвинувального акта обвинуваченій ставиться у провину те, що вона неправомірно надала у приватну власність особі земельну ділянку площею 0,6000 га угіддя-пасовище, яка вилучена із земель лісництва та передану в землі запасу сільськогосподарського призначення.

При цьому, згідно з оцінкою ТОВ «Буковина Експерт», вартість земельної ділянки площею 0,3838 га, яку надано у приватну власність особі, становила 102 430 грн, що більш ніж у сто разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом державним інтересам.

Із висновку експерта вбачається, що накладення земельної ділянки на землі лісництва є меншим і становить 0,2118 га.

За наведених обставин сторона обвинувачення дійшла висновку, що вартість земельної ділянки площею 0,2118 га є пропорційно меншою і становить 56 479,03 грн.

Проте поза увагою апеляційного суду залишилося те, що оцінювачем ТОВ «Буковина Експерт» визначено ринкову вартість земельної ділянки із загальною площею 0,3838 га з цільовим призначенням для ведення особистого селянського господарства, що належить особі.

При цьому взагалі не визначено ні вартість земельної ділянки площею 0,6000 га угіддя-пасовище, яку вилучено із земель лісництва, та передано в землі запасу сільськогосподарського призначення, а далі неправомірно надано у приватну власність особі, ні вартості накладення земельної ділянки на землі лісництва, площею 0,2118 га.

Тож сторона обвинувачення не могла без спеціальних знань та без врахування відповідного цільового призначення земельної ділянки самостійно встановити ринкову вартість землі лісництва шляхом пропорційних розрахунків від того, що ринкова вартість земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства загальною площею 0,3838 га становить 102 430 грн.

До того ж без уваги суду залишилися розбіжності у розмірі земельних ділянок, незаконне відчуження яких ставиться у провину обвинуваченій, оскільки в обвинуваченні, визнаному судом доведеним, йдеться про земельну ділянку площею 0,6000 га угіддя-пасовище, яку вилучено із земель лісництва, та передано в землі запасу сільськогосподарського призначення, а далі, неправомірно надано у приватну власність особі. При цьому обвинуваченою було неправомірно вилучено із державної власності лісництва земельну ділянку площею 0,2118 га і надано у приватну власність особі вартістю 56 479,03 грн, що більш ніж у сто разів

перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом державним інтересам.

З огляду на викладене колегія суддів ККС констатує, що невизначення у спосіб, передбачений КПК, розміру відповідної шкоди у цьому кримінальному провадженні прямо впливає на правову кваліфікацію дій засудженої, оскільки ч. 1 ст. 367 КК, за якою її засуджено, передбачає відповідальність за службову недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, якщо завдано істотної шкоди охоронюваним законом державним інтересам.

Отже, апеляційний суд взагалі не перевінив доводів скарги захисника в цій частині, а зазначений факт міг бути з'ясований у результаті допиту в суді апеляційної інстанції уповноваженої особи ТОВ «Буковина Експерт», яка проводила відповідну оцінку з метою отримання необхідних пояснень для визначення вартості об'єкта оцінки з підстав зменшення його площі.

Колегія суддів ККС зауважує, що під час апеляційної процедури шляхом повторного дослідження письмових доказів та допиту оцінювача ТОВ «Буковина Експерт», який проводив відповідну оцінку, можна встановити ринкову вартість частини накладення на землі лісництва станом на час проведеної оцінки.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 08.09.2026 у справі № 348/1208/16-к (провадження № 51-302км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139705685>

10. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

10.1. Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою (ст. 371 КК)

Вирішальною ознакою для засудження за ст. 371 КК є суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, яка характеризується виключно прямим умислом та обов'язковою ознакою завідомості – достовірне знання суб'єктом злочину фактичних або юридичних обставин до моменту вчинення діяння.

Завідомо незаконне затримання особи в порядку ст. 208 КПК та внесення до протоколу затримання завідомо неправдивих відомостей утворюють склади кримінальних правопорушень, передбачених відповідно ч. 1 ст. 371 та ч. 1 ст. 366 КК, за умови доведення прямого умислу слідчого, зокрема його достовірного усвідомлення відсутності законних підстав для затримання та неправдивості зазначених у протоколі відомостей. Про наявність такого умислу можуть свідчити професійний досвід слідчого, його обізнаність із матеріалами кримінального провадження, участь у проведенні слідчих дій та фактичні обставини затримання. Водночас подальше застосування слідчим суддею до затриманої особи запобіжного заходу у виді тримання під вартою не підтверджує законності її попереднього затримання, оскільки вирішення питання про обґрунтованість підозри та наявності ризиків,

передбачених ст. 177 КПК, не є тотожним перевірці дотримання підстав і порядку затримання, визначених ст. 208 КПК

Обставини справи: слідчий, здійснюючи досудове розслідування у кримінальному провадженні, завідомо незаконно затримав у порядку ст. 208 КПК потерпілого, склав протокол затримання, до якого вніс завідомо недостовірні відомості про час і місце затримання, а також щодо підстав затримання за пунктами 1, 2 ч. 1 ст. 208 КПК, яких не існувало. Відповідно до цього протоколу потерпілого було доставлено та поміщено до ізолятора тимчасового тримання.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали слідчого невинуватим у пред'явленому обвинуваченні за ч. 1 ст. 366, ч. 1 ст. 371 КК та виправдали.

Суд касаційної інстанції скасував ухвалу апеляційного суду та призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції. За результатами нового розгляду апеляційний суд вирок місцевого суду скасував та ухвалив свій вирок, яким слідчого визнав винуватим та засудив за ч. 1 ст. 366, ч. 1 ст. 371 КК.

У касаційній скарзі засуджений вказує, що законність затримання потерпілого у порядку ст. 208 КПК встановлена ухвалою слідчого судді, за якою останньому обрано запобіжний захід у виді тримання під вартою, а тому вважає, що в цьому випадку його безпідставно було засуджено за ч. 1 ст. 366, ч. 1 ст. 371 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що вирішальною ознакою для засудження особи за ст. 371 КК є суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, яка характеризується виключно прямим умислом та обов'язковою ознакою завідомості. Завідомість означає достовірне знання суб'єктом злочину певних фактичних або юридичних обставин до моменту вчинення діяння.

У контексті статей 371, 366 КК слідчий, реалізуючи затримання особи без ухвали слідчого судді в порядку ст. 208 КПК зі складанням відповідного протоколу, мав достеменно, із повною очевидністю усвідомлювати, що таке рішення буде незаконним.

Так, сторона обвинувачення повинна довести, наприклад, що слідчий, здійснивши передбачені законом процесуальні дії, не міг не розуміти, що для затримання в порядку ст. 208 КПК немає жодних підстав, оскільки цю особу не застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення; безпосередньо після вчинення злочину очевидець, у тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події не вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин; немає обґрунтованих підстав вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

У вирокі апеляційний суд вказав, що винуватість засудженого в інкримінованих йому кримінальних правопорушеннях підтверджується, крім іншого, показаннями свідків, які під час їх допиту апеляційним судом

зазначили, що засуджений дійсно, будучи слідчим відділу розслідування особливо важливих злочинів як член слідчої групи перебував у відрядженні у зв'язку з проведенням досудового розслідування у кримінальному провадженні. Виконуючи вказівки керівництва, у другій половині дня проводив обшук за місцем проживання потерпілого. Після закінчення обшуку повернувся до приміщення відділу поліції, склав протокол про затримання потерпілого в порядку ст. 208 КПК. На підставі вказаного протоколу потерпілого доставлено та поміщено до ізолятора тимчасового тримання, де він утримувався до моменту застосування до нього запобіжного заходу у виді тримання під вартою.

Також ці свідки підтвердили, що засуджений як член слідчої групи з проведення досудового розслідування у згаданому кримінальному провадженні мав достатній обсяг даних про хід розслідування справи та вільний доступ до матеріалів провадження, безпосередньо брав участь у низці слідчих дій, зокрема перед складанням протоколу затримання в порядку ст. 208 КПК потерпілого як підозрюваного, проводив обшук за місцем проживання останнього. Тож апеляційний суд констатував, що підтвердження свідками вчинення засудженим вище дій, враховуючи займану ним посаду, його досвід роботи, наявну в нього інформацію про хід розслідування кримінального провадження, є достатньою підставою для висновку щодо наявності в діях засудженого складу інкримінованих йому кримінальних правопорушень.

Колегія суддів ККС вказала, що твердження засудженого про те, що законність затримання потерпілого визначена ухвалою слідчого судді від 18.05.2019, яка залишена без змін апеляційним судом, надумані, оскільки є власним інтерпретуванням змісту ухвали слідчого судді. У згаданій ухвалі вирішувалось питання про достатність ризиків, передбачених ст. 177 КПК і обґрунтованість підозри у вчиненні потерпілим інкримінованого кримінального правопорушення.

Обчислення строку запобіжного заходу з моменту затримання в порядку ст. 208 КПК беззаперечно не свідчить про дотримання процедури затримання, а є констатацією факту з якого саме моменту особу слід вважати затриманою.

Більше того, згідно з ухвалою слідчого судді від 14.06.2019 було частково задоволено скаргу адвоката, подану в інтересах потерпілого, та визнано затримання останнього незаконним, та таким, що відбулося з порушенням та без підстав, передбачених ст. 208 КПК.

Постанова колегії суддів ККС ВС від 21.09.2026 у справі № 532/96/21 (провадження № 51-4801км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140021355>

10.2. Невиконання судового рішення (ст. 382 КК)

Ухвала апеляційного суду, якою переглянуто ухвалу слідчого судді та накладено арешт на земельну ділянку із заборонаю розпорядження і користування нею, є судовим рішенням у розумінні ст. 369 КПК, тому її умисне невиконання охоплюється диспозицією ч. 1 ст. 382 КК. Заборона користування земельною

ділянкою, встановлена такою ухвалою, охоплює заборону проведення на ній будівельних робіт

Обставини справи: ухвалою апеляційного суду від 16.12.2021 (із змінами, внесеними ухвалою цього ж суду від 28.12.2021) на земельну ділянку, яка належить виправданому, накладено арешт із заборонаю розпорядження та користування нею. Розгляд цього питання відбувався за участі виправданого. У період дії арешту, з 16.12.2021 по 20.11.2023, на земельній ділянці за відома виправданого проводилися будівельні роботи. Таким чином, своїми умисними діями виправданий, будучи обізнаним про ухвалу суду та встановлену нею заборону розпорядження та користування земельною ділянкою, маючи можливість її виконати, умисно не вжив заходів щодо припинення користування нею, продовжив будівельні роботи, чим не виконав ухвалу суду.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали особу невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, на підставі абз. 2 ч. 1 ст. 373 КПК, та виправдали у зв'язку з встановленням відсутності в діянні складу кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор вважає, що суди безпідставно дійшли висновку про те, що ухвала слідчого судді не є судовим рішенням, невиконання якого охоплюється диспозицією ч. 1 ст. 382 КК. На думку прокурора, відповідно до ст. 369 КПК ухвала є формою судового рішення, яке постановляється як слідчим суддею, так і судом, а тому ухвала апеляційного суду від 16.12.2021 є ухвалою суду у розумінні ст. 382 КК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що відповідно до ч. 1 ст. 382 КК кримінальна відповідальність настає за умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню.

Статтею 369 КПК передбачено, що судовими рішеннями є вирoki, ухвали та постанови, а згідно приписів ч. 2 ст. 110 даного Кодексу судові рішення приймається у формі ухвали, постанови або вироку, які мають відповідати вимогам статей 369, 371-374 цього Кодексу. Крім того, як вбачається з положень ч. 2 ст. 369 КПК, рішення слідчих суддів відносяться до системи судових рішень.

За таких обставин, колегія суддів ККС вважає, що висновок суду апеляційної інстанції про те, що ухвала апеляційного суду від 16.12.2021, з врахуванням змін, внесених ухвалою цього суду від 28.12.2021, якою переглянута ухвала слідчого судді щодо арешту майна та на належну виправданому земельну ділянку накладено арешт із заборонаю розпорядження та користування нею, за своїм процесуальним значенням є ухвалою слідчого судді, тому не може бути предметом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, не ґрунтується на правильному застосуванні положень кримінального закону, оскільки його невиконання охоплюється диспозицією вказаної норми матеріального права.

Разом із цим, належне вирішення питання про наявність у діях виправданого складу вказаного кримінального правопорушення потребувало встановлення змісту обов'язків, покладених на нього ухвалою апеляційного суду від 16.12.2021, його обізнаності про такі обов'язки, реальної можливості їх виконання та умисного характеру невиконання.

Так, апеляційним судом вказаною ухвалою було накладено арешт на земельну ділянку із заборорою користування і розпорядження нею та в мотивувальній частині зазначено про необхідність збереження земельної ділянки у незмінному правовому статусі, без зміни зовнішнього вигляду, з метою запобігання її перетворенню та забудові, при цьому суд не вказав на необхідність заборони проведення будь-яких будівельних та земляних робіт, пославшись на те, що виправданий не є забудовником, оскільки жоден із наявних в матеріалах провадження дозволів не видавався на його ім'я.

З врахуванням наведеного, колегія суддів ККС вважає неспроможним висновок суду апеляційної інстанції в оскаржуваній ухвалі про те, що заборона користування не охоплювала заборону проведення на земельній ділянці будь-яких будівельних робіт.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 23.09.2026 у справі № 308/12227/24 (провадження № 51-457км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140101510>

11. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

11.1. Пропаганда війни (ст. 436 КК)

Публічні заклики у відеозверненні до агресивної війни, розв'язування воєнного конфлікту, без вказівки на зміну меж конкретної території або державного кордону України, підлягають кваліфікації за ст. 436 КК

Обставини справи: обвинувачений за місцем проживання у м. Хорол, Полтавської області, в усній формі висловив та записав на свій мобільний телефон публічне відеозвернення, адресоване військовослужбовцям зс рф, із закликом до агресивної війни, розв'язування воєнного конфлікту, та розповсюдив його невизначеному колу осіб через месенджер.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим та засудили обвинуваченого за ст. 436 КК.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що місцевий суд безпідставно перекваліфікував протиправні дії обвинуваченого з ч. 5 ст. 27, ч. 1 ст. 110 КК (пособництво у зміні меж території України) на ст. 436 КК (заклики до агресивної війни), хоча досліджені фактичні дані повністю доводять вину останнього саме у посяганні на територіальну цілісність України.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що для кваліфікації діяння за ст. 110 КК слід беззаперечно встановити, що метою протиправного діяння

були умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України. Так, об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 110 КК, може виявлятися у трьох різних формах: 1) дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону на порушення порядку, встановленого Конституцією України; 2) публічні заклики до вчинення цих дій; 3) розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій. Поряд із цим, об'єктивну сторону ст. 436 КК характеризують альтернативні дії: 1) публічні заклики до агресивної війни або розв'язування воєнного конфлікту; 2) виготовлення матеріалів із закликами до вчинення таких дій; 3) розповсюдження таких матеріалів.

Як встановили суди попередніх інстанцій, у відеозверненні обвинуваченого не йшлося про зміну меж території чи державного кордону, а побічно вбачаються заклики до агресивної війни, розв'язування воєнного конфлікту не лише щодо України, а й щодо будь-якої іншої держави. У той же час, в ході судового розгляду не встановлено, що обвинувачений вчиняв які-небудь активні дії, спрямовані на зміну меж території чи державного кордону України або схиляв до цього, а заклики у відео останнього мали загальний характер без вказівки на конкретні території. Відтак, дії обвинуваченого охоплюються диспозицією саме ст. 436 КК, оскільки на виготовленому ним записі обвинувачений побажав військовослужбовцям зс рф «пойти оттуда с Востока на Запад и все взять», тобто лексичні маркери на позначення будь-яких конкретних територіальних об'єктів не вербалізовані і це не дозволяє стверджувати, чи йдеться у заклику про будь-які територіальні зміни України.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 17.09.2026 у справі № 554/5069/22 (провадження № 51-4652км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139931178>

РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження

1.1. Здійснення правосуддя судом (ст. 30 КПК)

Вищий антикорупційний суд не є особливим або надзвичайним судом у розумінні ст. 125 Конституції України, оскільки складає частину судової системи України і керується тими ж засадами і правилами кримінального і процесуального законодавства, додержання яких контролюється Верховним Судом. Організаційне об'єднання двох інстанцій ВАКС в одній юридичній особі не свідчить про їх неконституційність

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ВАКС та АП ВАКС визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 4 ст. 368 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вважає, що рішення попередніх інстанцій ухвалені особливим судом, створення якого заборонено ст. 125 Конституції України, і функціонування в рамках одного суду двох інстанцій суперечить Конституції.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення ВАКС та АП ВАКС.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначає, що ч. 6 ст. 125 Конституції України забороняє створення надзвичайних та особливих судів. Під такого роду судами розуміють суди, які створюються поза звичайною судовою системою, комплектуються суддями, які призначаються поза усталеним порядком призначення і застосовують процесуальні правила, відмінні від тих, якими керуються звичайні суди.

ВАКС складає частину судової системи України і керується тими ж засадами і правилами кримінального і процесуального законодавства, додержання яких контролюється Верховним Судом. Тому Верховний Суд не вбачає в діяльності ВАКС ознак, які дали б підстави вважати його особливим або надзвичайним судом в термінах ст. 125 Конституції України.

Також Верховний Суд не вважає організаційне об'єднання двох інстанцій ВАКС в одній юридичній особі достатньою підставою ставити під сумнів їх конституційність. Перша і апеляційна інстанції ВАКС мають достатню організаційну і функціональну незалежність для забезпечення безсторонності суддів в діяльності цих двох інстанцій.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.09.2026 у справі № 317/2973/18 (провадження № 51-6353км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140348036>

1.2. Керівник органу досудового розслідування (ст. 39 КПК)

Керівник відділу детективів Національного антикорупційного бюро України є керівником органу досудового розслідування у значенні п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК, оскільки термін «підрозділ детективів» у цьому положенні використано як родове поняття, що охоплює будь-які структурні підрозділи детективів НАБУ, незалежно від їх назви

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ВАКС та АП ВАКС визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 4 ст. 368 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вважає, що кримінальне провадження мало бути закрите, оскільки детективи, які проводили досудове розслідування, були визначені неуповноваженою особою.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення ВАКС та АП ВАКС.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вважає правильним висновок першої інстанції про те, що керівник відділу є керівником підрозділу в значенні п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК.

Діюча на відповідний час редакція цього пункту передбачала, що керівником органу досудового розслідування є, серед іншого, «начальник ... підрозділу детективів... Національного антикорупційного бюро України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень».

Перша інстанція правильно зазначила, що термін «підрозділ детективів» в цьому положенні використано як родове поняття, що охоплює будь-які структурні підрозділи детективів НАБУ, незалежно від їх назви. Відповідно до ч. 3 ст. 5 Закону «Про Національне антикорупційне бюро України» (далі – Закон «Про НАБУ»), структура Бюро, включаючи назви підрозділів і їх функціонал, затверджується його директором. Враховуючи це, КПК застосовує універсальний термін «підрозділ детективів» для будь-яких підрозділів, які можуть бути створені в НАБУ. Тому відсутність прямої згадки «відділу детективів» в тексті закону не означає, що відділ не є «підрозділом детективів» для мети цього положення.

Верховний Суд зважає на посилання сторони захисту на внесені згодом до цього пункту зміни, в яких був уже прямо згаданий «керівник відділу детективів». Однак таке уточнення в законі зроблено для усунення неузгодженості в практиці, викликаній саме нерозумінням родового значення терміну «підрозділ», а не наміром розширити перелік осіб, які вважаються керівниками органів досудового розслідування в значенні п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК.

Верховний Суд відзначає, що наряду з «керівником відділу детективів», законодавець також додав до тексту «керівника Головного підрозділу детективів». За логікою захисту ця зміна свідчить про те, що до цього керівник «Головного підрозділу», на відміну від «керівника підрозділу» не міг виконувати функції керівника органу досудового розслідування. Також законодавець змінив термін «начальник» терміном «керівник», що не означає, що начальники відповідних підрозділів, що діють в структурі НАБУ, втратили повноваження «керівника органу досудового розслідування».

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.09.2026 у справі № 317/2973/18 (провадження № 51-6353км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140348036>

1.3. Перекладач (ст. 68 КПК)

Забезпечення участі перекладача у кримінальному провадженні здійснюється за умови подання відповідного клопотання та за наявності для цього передбачених законом підстав

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою та засудили обвинувачену за ч. 3 ст. 135 КК.

У касаційній скарзі засуджена стверджує, що вона достатньо не володіє українською мовою, а тому була позбавлена можливості зрозуміти, у чому її обвинувачують, та ефективно реалізувати своє право на захист.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що суди забезпечують рівність прав громадян у судовому процесі за мовною ознакою, при цьому гарантують право громадян на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють.

На слідчого, прокурора або суд не покладено обов'язку залучення перекладача за відсутності відповідного клопотання від осіб, які мають таке право, а забезпечення участі перекладача здійснюється за умови подання відповідного клопотання та за наявності для цього передбачених законом підстав.

Разом з тим, матеріали кримінального провадження не містять письмового клопотання засудженої про забезпечення її перекладачем на стадії досудового розслідування чи під час судового провадження. Із записів судового процесу, які містяться на технічних носіях фіксації судових засідань, вбачається, що засуджена вільно комунікувала з судом та давала зрозумілі відповіді, в тому числі й державною мовою, а під час здійснення судового провадження вона була забезпечена захисником. Крім того, судом встановлено, що засуджена проживає в Україні та є громадянкою України, а в матеріалах справи наявні письмові клопотання, заяви, заперечення, а також апеляційна та касаційна скарги, написані нею українською мовою.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 08.09.2026 у справі № 712/1983/22 (провадження № 51-4435км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139705686>

2. Докази і доказування

2.1. Допустимість доказу (ст. 86 КПК)

Втрата органом досудового розслідування речових доказів не призводить до автоматичної недопустимості висновків експертів, оскільки речові докази та висновки експертів є окремими, самостійними процесуальними джерелами доказів. Підставою для визнання доказу недопустимим є отримання його з порушенням вимог КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 115, ч. 2 ст. 309, ч. 2 ст. 310 КК.

У спільній касаційній скарзі засуджений та захисник вказують, що під час досудового розслідування було втрачено ніж та мачете, вилучені під час обшуку, тому сторона захисту була позбавлена можливості перевірити ці докази. З врахуванням цього скаргники вважають, що суд мав визнати недопустимими доказами й висновки судово-медичних експертиз щодо обставин смерті потерпілого, проведених з врахуванням слідчого експерименту щодо нанесення тілесних ушкоджень відповідним предметом.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що органом досудового розслідування дійсно було втрачено речові докази – мачете та ніж. Разом з цим суди у оскаржуваних судових рішеннях не посилаються на речові докази (мачете чи ніж) для підтвердження винуватості засудженого. За змістом статей 86, 87 КПК підставою для визнання доказу недопустимим є отримання його з порушенням вимог КПК. Також відповідно до змісту ч. 2 ст. 84 КПК

процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Тобто речові докази та висновки судово-медичних експертиз є окремими, самостійними джерелами доказів і втрата речового доказу не призводить до автоматичної недопустимості висновків експертів. Враховуючи викладене, доводи скарги про недопустимість висновків судово-медичних експертиз у зв'язку з втратою речових доказів вбачаються безпідставними.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 09.09.2026 у справі № 295/17849/18 (провадження № 51-4133км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139705715>

Сам по собі факт здійснення іншого кримінального провадження стосовно працівника правоохоронного органу, під керівництвом якого проводилися слідчі дії в рамках цього кримінального провадження, не свідчить про незаконність їх проведення, фальсифікацію результатів чи недопустимість отриманих доказів. Для обґрунтованого сумніву в допустимості таких доказів необхідно навести конкретні обставини, які вказують на зв'язок можливої протиправної поведінки правоохоронця з проведенням відповідних слідчих дій або її вплив на достовірність зафіксованих відомостей. При цьому результати слідчих експериментів підлягають оцінці в сукупності з іншими доказами, зокрема висновками експертів, а сам факт кримінального переслідування особи, яка брала участь у їх проведенні, не є самостійною підставою для визнання відповідних протоколів недопустимими доказами

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 121 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує про безпідставність покладення судом протоколів слідчих експериментів, проведених за участю підзахисного, в основу висновку про доведеність його винуватості, оскільки ці слідчі дії проводилися під керівництвом працівника правоохоронного органу, стосовно якого було порушено кримінальне провадження за фактом вчинення ним кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що як вбачається з матеріалів кримінального провадження, захисник звернувся до суду з клопотанням про надання тимчасового доступу до матеріалів іншого кримінального провадження за обвинуваченням особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК. Клопотання захисник обґрунтовував тим, що матеріали зазначеного кримінального провадження, зокрема матеріали НСРД, могли мати значення для перевірки законності проведення слідчих дій у кримінальному провадженні стосовно обвинуваченого.

У судовому засіданні суд відмовив у задоволенні цього клопотання.

Колегія суддів ККС зауважила, що факт здійснення кримінального провадження стосовно зазначеного працівника правоохоронного органу не свідчить

про незаконність проведених у цьому кримінальному провадженні слідчих дій, фальсифікацію їх результатів чи недопустимість отриманих доказів.

Водночас захисник не навів конкретних відомостей, які б свідчили про те, що можлива неправомірна поведінка цього працівника була пов'язана саме з проведенням слідчих експериментів за участю обвинуваченого або вплинула на зміст відомостей, зафіксованих у цих протоколах.

Крім того, колегія суддів ККС вказала, що результати слідчих експериментів не були єдиним доказом винуватості особи, а відтворені ним у ході їх проведення власні версії механізму заподіяння потерпілому тілесних ушкоджень були перевірені експертами та виключені, зокрема, в частині виникнення такого тілесного ушкодження, як відкрита черепно-мозкова травма, яка перебувала у прямому причинно-наслідковому зв'язку зі смертю потерпілого.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 09.09.2026 у справі № 442/6463/20 (провадження № 51-1814км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139787519>

2.2. Зберігання речових доказів і документів та вирішення питання про спеціальну конфіскацію (ст. 100 КПК)

Майно, яке належить третій особі, у тому числі малолітній, може бути конфісковане в порядку, передбаченому п. 1 ч. 9 ст. 100 КПК, якщо воно використовувалося як засіб чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення. Сама по собі належність такого майна особі, яка не є обвинуваченою у кримінальному провадженні, не виключає можливості його конфіскації, крім випадку, коли власник (законний володілець) не знав і не міг знати про незаконне використання належного йому майна

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинувачену за ч. 1 ст. 296 КК та скасували накладений ухвалою слідчого судді арешт на майно малолітньої третьої особи, а також вирішили долю речових доказів.

У касаційній скарзі захисник вказує на незаконність і необґрунтованість висновків суду апеляційної інстанції щодо можливості конфіскації майна (мобільного телефона з сім-картою) малолітньої, яка є третьою особою у кримінальному провадженні. Захисник зазначає, що наведене майно (яке є власністю малолітньої) не було спеціально пристосованим знаряддям злочину та не належало засудженій, а тому його конфіскація не охоплюється положеннями ст. 100 КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що суд апеляційної інстанції, переглядаючи вирок місцевого суду в порядку апеляційної процедури в частині вирішення долі речових доказів (мобільного телефона з сім-картою оператора мобільного зв'язку, які на праві власності належали третій особі), посилаючись на зміст положень ст. 3 КК, статей 8, 98, 100 КПК, а також на норми міжнародного права та практику ЄСПЛ, зауважив, що під час застосування

конфіскації майна в кожному конкретному випадку суд має не тільки послатися на наявність формальних підстав, але й переконатися, що таке застосування не порушуватиме «справедливу рівновагу між вимогами загального інтересу і захисту фундаментальних прав осіб», покладаючи на особу «надмірний індивідуальний тягар».

Водночас, відмовляючи у задоволенні апеляційних вимог захисника, суд апеляційної інстанції вказав на правильність висновків суду першої інстанції щодо необхідності конфіскації вилученого в малолітньої третьої особи майна (мобільного телефона з сім-картою оператора мобільного зв'язку) з тих підстав, що це майно використовувалося під час вчинення кримінального правопорушення, а саме – було засобом його фіксації, визнано речовим доказом, тому його повернення не відповідатиме вимогам кримінального процесуального закону.

Крім того, не погоджуючись із доводами апелянта, суд апеляційної інстанції вказав, що:

- належність телефона третій особі не свідчить про наявність підстав для іншого вирішення його долі як речового доказу, адже положення ст. 100 КПК не передбачають можливості повернення речового доказу, який прямо пов'язаний із кримінальним правопорушенням і щодо якого прийнято відповідне рішення судом;
- посилання захисника на порушення права власності не можуть бути підставою для зміни вироку, оскільки відповідно до ст. 1 Протоколу до Конвенції право власності може бути обмежене у випадках, передбачених законом, з метою захисту суспільних інтересів.

На переконання колегії суддів ККС, наведені висновки суду апеляційної інстанції в цілому є законними й обґрунтованими.

Що стосується доводів касаційної скарги захисника про те, що суд апеляційної інстанції неправильно витлумачив положення ст. 100 КПК, погодившись із конфіскацією майна третьої особи без спеціальних на те підстав, то Верховний Суд вважає їх необґрунтованими з огляду на таке:

- в оскаржуваній ухвалі загалом наведено мотиви правомірності конфіскації майна малолітньої третьої особи, які не суперечать згаданим вище нормам процесуального закону, міжнародного права та практиці ЄСПЛ;

- висновки суду апеляційної інстанції узгоджуються з матеріалами кримінального провадження, зокрема клопотанням слідчого про арешт майна та ухвалою слідчого судді про накладення арешту на майно, зі змісту яких видно, що належне малолітній третій особі майно, а саме мобільний телефон з сім-картою оператора мобільного зв'язку, було визнано знаряддям кримінального правопорушення, а тому відповідно до положень ч. 9 ст. 100 КПК воно підлягає конфіскації;

- у касаційній скарзі захисник не наводить жодних доводів про те, що малолітня третя особа як власник конфіскованого майна не знала й не могла знати про його незаконне використання, що згідно з положеннями ч. 9 ст. 100 КПК виключало б можливість його конфіскації.

Крім того, Верховний Суд не бере до уваги доводи касаційної скарги про те, що конфіскація як покарання може застосовуватися лише до майна засудженого, а спеціальна конфіскація – за умови вчинення умисного злочину, до якого не належить ч. 1 ст. 296 КК, оскільки, як видно зі змісту рішень судів попередніх інстанцій, належний на праві власності третій особі мобільний телефон з сім-картою мобільного оператора був визнаний знаряддям вчинення злочину та конфіскований саме в порядку, передбаченому ст. 100 КПК, яка не містить імперативної вимоги щодо можливості конфіскації майна саме засудженої особи.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 24.09.2026 у справі № 457/532/25 (провадження № 51-4557км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140148780>

3. Процесуальні витрати

3.1. Витрати, пов'язані із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів (ст. 122 КПК)

У разі звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі ст.46 КК у зв'язку з примиренням винного з потерпілим процесуальні витрати на залучення з ініціативи сторони обвинувачення експерта мають покладатися на обвинуваченого

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій звільнили особу від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 286 КК на підставі положень ст. 46 КК у зв'язку з її примиренням з потерпілими, а кримінальне провадження закрили.

У касаційній скарзі прокурор стверджував, що місцевий суд у змісті ухвали безпідставно вказав про необхідність покласти витрати на проведення експертиз на рахунок держави.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій, ухвалено стягнути з обвинуваченого на користь держави процесуальні витрати на залучення експертів.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що положення КПК не містять прямого нормативного регулювання аспектів стягнення процесуальних витрат на залучення експерта, залученого за ініціативою сторони обвинувачення, з обвинуваченого (особи, щодо якої кримінальне провадження закрито) чи покладення таких витрат на рахунок держави у разі звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі положень ст. 46 КК у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Однак згідно з усталеної практики Верховного Суду вбачається, що при звільненні обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі положень ст. 46 КК у зв'язку з примиренням винного з потерпілим процесуальні витрати на залучення експерта, залученого за ініціативою сторони обвинувачення, мають покладатися на обвинуваченого.

Оскільки у цьому провадженні було проведено інженерно-транспортну та автотехнічну експертизи, тому місцевий суд, звільняючи особу від кримінальної

відповідальності за ч. 1 ст. 286 КК на підставі положень ст. 46 КК і закриваючи кримінальне провадження, повинен був вирішити питання про стягнення з неї на користь держави витрат на залучення експертів.

Та обставина, що особа на даний час ще не досягла повноліття й у матеріалах провадження немає даних про наявність у неї самостійного доходу, не виключає можливість покладення на неї вказаних вище процесуальних витрат, так само, як і не виключає за наявності відповідних підстав можливості покладення таких витрат на законного представника неповнолітнього.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 09.09.2026 у справі № 675/307/26 (провадження № 51-2789км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139705714>

II. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

4. Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід

4.1. Порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні (ст. 135 КПК)

Направлення судової повістки на неправильну адресу та її повернення у зв'язку з відсутністю адресата не свідчить про належне повідомлення учасника кримінального провадження про дату, час і місце апеляційного розгляду

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали особу невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК, та виправдали за відсутністю в її діях складу зазначеного кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що потерпілому і його представнику судові повістки не були вручені та повернулися до апеляційного суду, у зв'язку з чим вони не були належним чином повідомлені про дату і час апеляційного розгляду.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що матеріали провадження не містять даних про належне повідомлення потерпілого та його представника про дату, час і місце зазначеного судового засідання. Так, поштове відправлення було помилково направлено адвокату, внаслідок чого кореспонденція повернулася до суду у зв'язку з відсутністю адресата. Таким чином, направлення судової повістки на неправильну адресу та її повернення у зв'язку з відсутністю адресата не свідчить про належне повідомлення представника потерпілого про дату, час і місце апеляційного розгляду.

Не отримав повідомлення про дату та час судового засідання і потерпілий, оскільки відповідне поштове відправлення також повернулося до апеляційного суду у зв'язку з відсутністю адресата. Зазначене також підтверджено потерпілим та його представником під час розгляду кримінального провадження судом касаційної

інстанції, де вони вказали, що не були повідомлені про дату, час і місце апеляційного розгляду належним чином, чим були порушені права потерпілого.

З врахуванням викладеного, на момент проведення апеляційного розгляду у суду не було належних підстав вважати, що потерпілий та його представник були повідомлені про судові засідання у встановленому законом порядку.

Верховний Суд звертає увагу, що право потерпілого брати участь у кримінальному провадженні та реалізовувати надані йому процесуальні права не може бути забезпечене формальним направленням судової кореспонденції без перевірки того, чи була така особа належним чином повідомлена про судові засідання. Проведення апеляційного розгляду за відсутності потерпілого та його представника, які не були належним чином повідомлені про дату, час і місце судового засідання, свідчить про недодержання апеляційним судом вимог кримінального процесуального закону та порушення процесуальних прав потерпілого.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 16.09.2026 у справі № 450/3483/17 (провадження № 51-1483км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139924657>

III. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

5. Загальні положення досудового розслідування

5.1. Підслідність (ст. 216 КПК)

Положення ч. 5 ст. 36 КПК не забороняють слідчому підрозділу вищого рівня в межах того органу, якому підслідне кримінальне провадження, проводити досудове розслідування відразу після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ВАКС та Ап ВАКС визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 4 ст. 368 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вважає, що порушені правила територіальної підслідності, оскільки справу розслідував центральний апарат НАБУ, а не його територіальний підрозділ за місцем вчинення діяння.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення ВАКС та Ап ВАКС.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що положення ч. 5 ст. 36 КПК не забороняють слідчому підрозділу вищого рівня в межах того органу, якому підслідне кримінальне провадження, проводити досудове розслідування відразу після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР.

Верховний Суд у своїх рішеннях зазначав, що нормативна вимога проведення процесуальних дій уповноваженими суб'єктами покликана забезпечити вчинення цих дій особами з необхідною кваліфікацією, які виконують свої професійні обов'язки в умовах передбаченого законом контролю і у визначений правовий спосіб. Якщо орган розслідування здійснює слідчі дії, прямо передбачені КПК, такі дії не можуть вважатися «реалізацією повноважень, не передбачених КПК»

у значенні п. 2 ч. 3 ст. 87 КПК і мати наслідком автоматичне визнання доказів недопустимими.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.09.2026 у справі № 317/2973/18 (провадження № 51-6353км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140348036>

6. Слідчі (розшукові) дії

6.1. Обшук (ст. 234 КПК)

Надання володільцем транспортного засобу згоди на проведення його огляду не свідчить про добровільну згоду на проведення обшуку цього майна. Докази, отримані внаслідок фактичного обшуку, проведеного без ухвали слідчого судді під виглядом огляду, є недопустимими

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватими у пред'явленому обвинуваченні та виправдали у зв'язку з недоведеністю вчинення кримінального правопорушення одну особу за ч. 3 ст. 369 КК та ще двох осіб за ч. 3 ст. 368 КК.

У касаційній скарзі прокурор не погоджується з висновками апеляційного суду про те, що протокол огляду належного виправданому автомобіля є недопустимим доказом, оскільки фактично проведено не огляд місця події, а невідкладний обшук без ухвали слідчого судді.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду з інших підстав, наведених у постанові ККС, та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що апеляційний суд погодився з висновком місцевого суду про те, що протокол огляду належного виправданому автомобіля є недопустимим доказом, оскільки фактично проведено не огляд місця події, а невідкладний обшук без ухвали слідчого судді.

Цей суд дослідив згаданий протокол та встановив, що під час його проведення працівники правоохоронного органу не обмежувалися поверхневим оглядом та безпосереднім виявленням доказів на місці події, а здійснювали активне відшукування речей і документів, зокрема відкривали автомобіль, перебували всередині нього, відкривали місця, які не проглядаються без усунення перешкод, тож фактично вказані дії є не оглядом, а обшуком. При цьому суд констатував, що цей обшук проводився без отримання попереднього дозволу слідчого судді.

З протоколу цієї слідчої дії вбачається, що виправданий надавав згоду на проведення саме огляду автомобіля, а далі цей огляд був легалізований слідчим суддею місцевого суду. Тобто з клопотанням про надання дозволу на проведення обшуку транспортного засобу сторона обвинувачення до слідчого судді не зверталася.

При цьому наявність згоди виправданого на огляд транспортного засобу не свідчить про добровільну згоду на проведення його обшуку.

За наведених обставин колегія суддів ККС погоджується з висновками про те, що фактично здійснювався обшук транспортного засобу виправданого без ухвали слідчого судді.

Отже, апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку про недопустимість як доказу протоколу огляду належного виправданому автомобіля, а доводи прокурора про протилежне є безпідставними та такими, що спростовуються матеріалами кримінального провадження.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 01.09.2026 у справі № 561/2/17 (провадження № 51-759км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139440282>

Проведення особистого обшуку особи під виглядом огляду місця події є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватими та виправдали осіб, обвинувачених за частинами 2, 3 ст. 309 КК, на підставі п. 2 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку з тим, що не доведено, що кримінальне правопорушення вчинено ними.

У касаційній скарзі прокурор не погоджується з висновком суду про недопустимість протоколу огляду місця події у зв'язку з проведенням обшуку виправданого під видом огляду місця події.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що суд апеляційної інстанції визнав обґрунтованим висновок місцевого суду щодо недопустимості протоколу огляду місця події в частині огляду ділянки землі біля будинку.

Як встановили суди, цим протоколом зафіксовано чотири слідчі дії, а саме: огляд місцевості – земельної ділянки біля будинку; огляд транспортного засобу; особистий обшук виправданого; відбір змивів із рук виправданого.

Водночас апеляційний суд слушно звернув увагу, що за змістом зазначеного протоколу у виправданого із верхньої кишені плаща, в який він був одягнений, виявлено та вилучено, зокрема, зелену речовину рослинного походження, однак відомостей про те, що виправданий добровільно видав зазначену речовину працівникам правоохоронних органів, матеріали кримінального провадження не містять.

За таких обставин суди дійшли висновку, що стосовно виправданого фактично було проведено особистий обшук, на що, зокрема, вказувало перебування його у кайданках.

У цьому контексті апеляційний суд обґрунтовано зауважив, що особистий обшук застосовується до особи, затриманої за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або до осіб, які перебувають у житлі чи іншому володінні, де проводиться обшук. Однак належне процесуальне оформлення затримання виправданого у порядку, передбаченому ст. 208 КПК, та проведення його особистого обшуку відсутнє. Натомість слідчий, фактично провівши особистий обшук виправданого, оформив цю слідчу дію протоколом огляду місця події, намагаючись надати їй вигляду законності.

Отже, Верховний Суд погоджується з тим, що, провівши особистий обшук виправданого під виглядом огляду місця події, слідчий істотно порушив вимоги кримінального процесуального закону.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 02.09.2026 у справі № 755/8150/16-к (провадження № 51-797км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139555437>

6.2. Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи (ст. 235 КПК)

Відсутність фіксації проголошення письмового тексту ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук не є підставою визнання результатів розгляду недійсними на підставі ч. 6 ст. 107 КПК, якщо зміст відповідної ухвали зафіксовано письмовим документом

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ВАКС та АП ВАКС визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 4 ст. 368 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вважає недопустимими доказами відомості, отримані під час обшуку в кабінеті обвинуваченого, оскільки під час розгляду слідчим суддею клопотання про обшук не здійснена технічна фіксація проголошення ухвали та в протоколі відсутні підписи деяких осіб, присутніх під час обшуку.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення ВАКС та АП ВАКС.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що судами попередніх інстанцій було встановлено, що розгляд слідчим суддею клопотання про проведення обшуку супроводжувався повною фіксацією судового засідання. Відсутність фіксації проголошення письмового тексту ухвали не дає підстав визнавати результати розгляду недійсними на підставі ч. 6 ст. 107 КПК, оскільки зміст відповідної ухвали слідчого судді зафіксовано письмовим документом.

Внесення до протоколів обшуків відомостей про всіх присутніх осіб не є обов'язковим, оскільки КПК вимагає зазначення лише тих, які брали безпосередню участь у проведенні обшуку. Відеозапис проведення обшуків свідчить, що саме детективи, які мали відповідний дозвіл, приймали рішення про обшук тієї чи іншої частини приміщення, безпосередньо здійснювали вилучення доказів. Присутність під час цієї слідчої дії інших осіб не зумовлює її недопустимість, оскільки вона проводилася під керівництвом того суб'єкта, якому на це було надано дозвіл.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.09.2026 у справі № 317/2973/18 (провадження № 51-6353км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140348036>

6.3. Огляд (ст. 237 КПК)

Письмовий дозвіл на огляд автомобіля, наданий особою, яка відповідно до ст. 209 КПК фактично була затриманою, перебувала у кайданках та через

підкорення наказу була змушена залишатися з уповноваженою службовою особою, не можна вважати добровільним

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватими та виправдали осіб, обвинувачених за частинами 2, 3 ст. 309 КК, на підставі п. 2 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку з тим, що не доведено, що кримінальне правопорушення вчинено обвинуваченими.

У касаційній скарзі прокурор заперечує висновок про недопустимість протоколу огляду автомобіля через незаконне проникнення до нього без дозволу власника – виправданого. На думку прокурора, дозвіл на огляд автомобіля надав виправданий як його користувач та володілець, а тому вимог КПК під час проведення огляду порушено не було.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС погодилася з висновками судів попередніх інстанцій про недопустимість відомостей, що містяться у протоколі огляду автомобіля. Як вбачається з вказаного протоколу, ця слідча дія була проведена на підставі письмового дозволу виправданого.

Водночас суди встановили, що виправданий, який надав письмовий дозвіл на огляд автомобіля, відповідно до ст. 209 КПК фактично був затриманою особою, оскільки через підкорення наказу був змушений залишатися з уповноваженою службовою особою та перебував у кайданках. За таких обставин суди обґрунтовано зазначили, що проникнення до автомобіля відбувалося не за добровільною згодою особи, яка ним володіє.

Отже, колегія суддів ККС вважає правильним висновок судів попередніх інстанцій про те, що огляд іншого володіння особи може бути проведено за добровільною згодою особи, яка ним володіє, за умови наявності процесуальних гарантій, які забезпечують здатність особи висловлювати свою справжню волю під час надання такої згоди.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 02.09.2026 у справі № 755/8150/16-к (провадження № 51-797км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139555437>

Виявлення та вилучення залишків уламків гранати, проведені спеціалістами-вибухотехніками у зв'язку з безпековою ситуацією, яка виникла через підрив боєприпасу, не є процесуальною дією, регламентованою КПК, а отже виключає безпосередню участь слідчого у її проведенні. Проведений огляд наданих вибухотехніками об'єктів (який, як вбачається з протоколу, є складовою частиною огляду місця події) з подальшим прийняттям постанови про визнання речовими доказами та долучення до кримінального провадження є належним способом збирання доказів у цьому кримінальному провадженні

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 263, ч. 4 ст. 296 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що апеляційний суд належним чином не перевіряв дотримання процесуального порядку отримання доказів під час огляду місця події.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що як вбачається з матеріалів цього провадження перед безпосереднім проведенням огляду місця події групою спеціалістів-вибухотехніків була проведена перевірка об'єкта на наявність вибухових матеріалів, за результатами якої були складені довідка про категорію вибухонебезпечності виявлених вибухових матеріалів та акт такої перевірки. Під час роботи вибухотехніків із застосуванням спеціального вибухотехнічного обладнання були виявлені та вилучені металеві залишки різних форм та розмірів ймовірно, як зазначено в акті, після вибуху гранати РГД-5 та спусковий важель з підривача типу УЗРГМ.

Сам огляд місця події, зафіксований відеозаписом, почався з того, що біля місця вибуху вибухотехніки надали для огляду вказані об'єкти.

Колегія суддів ККС не може погодитися із захисником з приводу того, що безпосереднє виявлення уламків гранати мало б здійснюватися за участю слідчого і фіксуватися у протоколі огляду місця події.

Верховний Суд вважає очевидним, що проведена вибухотехніками перевірка була обумовлена безпековою ситуацією, яка виникла у зв'язку з підривом боєприпасу й не є процесуальною (тобто регламентованою КПК) дією, а отже виключає безпосередню участь слідчого у її проведенні.

Перевірка об'єкта на наявність вибухових матеріалів була проведена 20.01.2025 з 20:40 по 21:30. Огляд місця події розпочався о 21:18. В огляді приймали участь двоє з п'яти спеціалістів-вибухотехніків, які надали пояснення стосовно виявлення та вилучення уламків гранати РГД-5 та спускового важеля з підривача типу УЗРГМ, на якому у подальшому були виявлені генетичні ознаки, характерні для генетичного профілю зразка букального епітелію обвинуваченого.

Як і при відповіді на доводи щодо допустимості протоколу огляду відеозапису, колегія суддів ККС вважає, що проведений огляд наданих вибухотехніками об'єктів (який, як убачається з протоколу, є складовою частиною огляду місця події), з подальшим прийняттям постанови про визнання речовими доказами та долучення до кримінального провадження є належним способом збирання доказів у цьому кримінальному провадженні.

Крім того, сторона захисту у касаційній скарзі не наводить аргументів, які б ставили під сумнів джерело походження виявлених та вилучених уламків гранати РГД-5 та спускового важеля з підривача типу УЗРГМ, його надійність та достовірність.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 24.09.2026 у справі № 459/819/25 (провадження № 51-2321км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140190288>

7. Негласні слідчі (розшукові) дії

7.1. Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (ст. 263 КПК)

Невідповідність номера ухвали апеляційного суду, якою надано дозвіл на зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, в тексті протоколів, складених за результатами проведення цих НСРД, не свідчить про їх здійснення з порушенням вимог КПК і не змінює їх суті й значення, а також не свідчить про наявність підстав для визнання недопустимим доказом цих протоколів саме з цієї причини

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватими у пред'явленому обвинуваченні та виправдали у зв'язку з недоведеністю вчинення кримінального правопорушення одну особу за ч. 3 ст. 369 КК та ще двох осіб за ч. 3 ст. 368 КК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС у результаті касаційної перевірки встановила передчасність висновків апеляційного суду про недопустимість як доказів протоколів за результатами проведення НСРД у кримінальному провадженні – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж номера мобільного телефону, оскільки у цих протоколах вказана підстава їх проведення – ухвала апеляційного суду від 02.03.2016 (розсекречена), яка стосується іншої особи з іншим мобільним номером.

У матеріалах кримінального провадження наявна ухвала слідчого судді апеляційного суду від 02.02.2016, якою надано дозвіл на здійснення низки НСРД, зокрема зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж номера мобільного телефону, а тому невідповідність номера цієї ухвали у згаданих протоколах не свідчить про проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж вказаного номеру телефона з порушенням вимог КПК без дозволу слідчого судді на проведення НСРД та не змінює їх суті та значення, а також не свідчить про наявність підстави для визнання недопустимим доказом цих протоколів саме із цієї причини.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 01.09.2026 у справі № 561/2/17 (провадження № 51-759км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139440282>

7.2. Використання конфіденційного співробітництва (ст. 275 КПК)

Відсутність у матеріалах справи окремої постанови про залучення особи до конфіденційного співробітництва чи залучення до участі в НСРД як конфідента не є порушенням вимог КПК. Орган розслідування сам визначає форми і способи його організації з урахуванням потреб розслідування, необхідності запобігти розголошенню факту і деталей такого співробітництва тощо. КПК не встановлює

вимог щодо залучення до конфіденційного співробітництва та проведення НСРД лише тих осіб, які допущені до державної таємниці

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ВАКС та АП ВАКС визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 4 ст. 368 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вказує, що підставою для проведення контролю за вчиненням злочину була лише заява агента, не підтверджена іншими доказами.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення ВАКС та АП ВАКС.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що відсутність у матеріалах справи окремої постанови про залучення особи до конфіденційного співробітництва чи залучення до участі в НСРД як конфідента не є порушенням вимог КПК. Враховуючи характер конфіденційного співробітництва, орган розслідування сам визначає форми і способи його організації з урахуванням потреб розслідування, необхідності запобігти розголошенню факту і деталей такого співробітництва тощо.

Також суди попередніх інстанцій обґрунтовано виходили з того, що кримінальний процесуальний закон не встановлює вимог щодо залучення до конфіденційного співробітництва та проведення НСРД лише тих осіб, які допущені до державної таємниці.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.09.2026 у справі № 317/2973/18 (провадження № 51-6353км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140348036>

8. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування

8.1. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи (ст. 284 КПК)

Кримінальним правопорушенням, пов'язаним із домашнім насильством, слід вважати таке, обставини вчинення якого містять хоча б один з елементів з переліку ст. 1 Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству», незалежно від того, чи вказано їх у диспозиції відповідної статті (частині статті) КК як ознаки основного або кваліфікованого складу злочину. Якщо в обвинувальному акті з достатньою повнотою відображено відомості про вчинення обвинуваченим кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, то таке кримінальне провадження, з врахуванням процесуальної заборони, закріпленої в п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, не підлягає закриттю у зв'язку з відмовою потерпілого від обвинувачення в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій закрили кримінальне провадження щодо особи за ч. 1 ст. 125 КК у зв'язку з відмовою потерпілого від обвинувачення у формі приватного обвинувачення.

У касаційній скарзі прокурор стверджував, що кримінальне правопорушення, вчинене обвинуваченим щодо свого рідного брата, є таким, що пов'язане з домашнім насильством, і за правилами п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК не може бути закрите у зв'язку із відмовою потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що до кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, на яке поширюється заборона у п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, слід відносити не тільки злочин, передбачений ст. 126-1 КК, та кримінальне правопорушення, що містить кваліфікуючу ознаку «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах», але й кримінальне правопорушення, яке вчинено за наявності ознак діяння, поняття якого визначено у ст. 1 Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Під ознаки домашнього насильства можуть підпадати різні склади кримінальних правопорушень за умови, що відповідний злочин вчиняється в сім'ї чи в межах місця проживання або щодо родичів, або щодо колишнього чи теперішнього подружжя, або щодо іншої особи, яка спільно проживає (проживала) з кривдником однією сім'єю, але не перебуває (не перебувала) у родинних відносинах чи у шлюбі з ним.

Колегія суддів ККС вказала, що обов'язковою умовою визнання судом злочину, пов'язаного з домашнім насильством, є відображення зазначеного у формулюванні обвинувачення (у повідомленні про підозру, в обвинувальному акті) із встановленням органами досудового розслідування відповідних фактичних обставин (ступінь родинних відносин або спорідненості між потерпілим та винуватцем, характер насильства тощо).

У цьому провадженні в обвинувальному акті з достатньою повнотою відображено відомості про вчинення обвинуваченим кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством. Так, зазначено обставину, яка обтяжує покарання, – вчинення кримінального правопорушення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах (п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК). Таким чином, з врахуванням процесуальної заборони, закріпленої в п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, кримінальне провадження за ч. 1 ст. 125 КК стосовно обвинуваченого не підлягало закриттю у зв'язку з відмовою потерпілого від обвинувачення в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 10.09.2026 у справі № 634/1172/25 (провадження № 51-2137км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139787528>

9. Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень

9.1. Порядок вручення процесуальних документів підозрюваному при здійсненні спеціального досудового розслідування (ст. 297-5 КПК)

До початку судового розгляду в судовому засіданні за відсутності обвинуваченого (*in absentia*) суд зобов'язаний переконатися, що обвинувачений був у встановленому КПК порядку викликаний для участі в судовому розгляді, із зазначенням, зокрема, часу, дня, місяця, року і місця слухань.

Відсутність відомостей про вжиття апеляційним судом заходів, спрямованих на повідомлення обвинуваченого та оприлюднення інформації про судовий розгляд кримінального провадження *in absentia* в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження свідчить про недотримання вимог КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 28 п. 12 ч. 2 ст. 115, ст. 257, ч. 3 ст. 28 ч. 1 ст. 263 КК. Кримінальне провадження розглядалося із застосуванням спеціальної процедури судового розгляду *in absentia*.

У касаційній скарзі захисник вказує, що в матеріалах провадження відсутнє підтвердження про направлення повісток, відомостей про закінчення підготовчих дій у даній справі та призначення апеляційного розгляду за останнім відомим місцем проживання чи перебування обвинуваченого. Захисник звертає увагу на відсутність документів, які би підтверджували, що суд апеляційної інстанції публікував відповідну інформацію у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження згідно з положеннями ст. 297-5 КПК, на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора та на офіційному веб-сайті апеляційного суду.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що до початку судового розгляду в судовому засіданні за відсутності обвинуваченого суд зобов'язаний переконатися, що обвинувачений був у встановленому КПК порядку викликаний для участі в судовому розгляді, із зазначенням, зокрема часу, дня, місяця, року і місця слухань.

Матеріали кримінального провадження свідчать про недотримання судом апеляційної інстанції наведених вимог закону.

Вбачається, що рішення про здійснення спеціального судового провадження було постановлене ухвалою місцевого суду, який, викликаючи обвинуваченого в судові засідання, неодноразово надсилав повістки за вказаними в обвинувальному акті адресами. Також відомості про виклик обвинуваченого публікувалися на веб-сайті місцевого суду, у газеті «Урядовий кур'єр», на веб-сайті Офісу Генерального прокурора.

Натомість апеляційний суд залишив поза увагою визначені у статтях 323, 297-5 КПК правила виклику обвинуваченого в судові засідання та свого обов'язку

щодо належного повідомлення особи про її виклик у судові засідання суду апеляційної інстанції не виконав.

В матеріалах провадження містяться листи про направлення учасникам провадження, зокрема і обвинуваченому, копії ухвали апеляційного суду про відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою захисника на вирок місцевого суду, а також повідомлення про призначення розгляду апеляційної скарги, однак відсутнє підтвердження того, що вказані листи було направлено на відповідні адреси. Також у матеріалах провадження відсутні відомості про повернення направленої кореспонденції як неврученої.

Крім того, в матеріалах провадження є службові записки секретаря судового засідання керівнику апарату апеляційного суду з проханням розмістити на веб-сайті суду оголошення про відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою адвоката в інтересах обвинуваченого на вирок місцевого суду та повідомлення про призначення апеляційної скарги до розгляду.

Проте в справі немає відомостей про вжиття апеляційним судом заходів, спрямованих на оприлюднення цієї інформації у в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження, та відповідні результати, відсутні об'єктивні дані в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження про повідомлення обвинуваченого, унаслідок чого апеляційний суд не дотримався положень КПК.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 10.09.2026 у справі № 727/6728/23 (провадження № 51-569км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139787511>

10. Оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування

10.1. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування

Ухвала слідчого судді про відмову в задоволенні скарги на постанову прокурора, якою відмовлено в задоволенні клопотання підозрюваного про закриття кримінального провадження на підставі п. 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК, підлягає оскарженню в апеляційному порядку

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя місцевого суду відмовив у задоволенні скарги особи на постанову прокурора про відмову в задоволенні клопотання підозрюваного стосовно закриття кримінального провадження на підставі п. 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК. Апеляційний суд відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою скаржника та його захисника на згадане рішення слідчого судді, мотивуючи тим, що воно не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

У касаційній скарзі скаржник стверджує, що апеляційний суд неправомірно відмовив у відкритті провадження, адже відповідно до положень ч. 1 ст. 5, ч. 3 ст. 307, ч. 2 ст. 309 КПК згадана ухвала слідчого судді підлягає оскарженню,

а висновки в оспорюваному рішенні про протилежне ґрунтуються на нечинній редакції ч. 2 ст. 309 КПК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що за змістом ч. 3 ст. 307, ч. 2 ст. 309 КПК в редакції Закону від 18.09.2018 № 2548-VIII «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування» під час досудового розслідування ухвали слідчого судді про відмову в задоволенні скарги на рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження на підставі п. 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК можуть бути оскаржені в апеляційному порядку. Наведені приписи узгоджуються і з п. 11 ч. 1 ст. 303 цього Кодексу, в яких закріплено право сторони захисту на досудовому провадженні оскаржити відмову прокурора в задоволенні такого клопотання.

Як вбачається з матеріалів провадження, обвинувачений та його захисник оскаржили рішення слідчого судді, який відмовив у задоволенні скарги на постанову прокурора про відмову в задоволенні клопотання обвинуваченого щодо закриття кримінального провадження на підставі п. 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК.

Апеляційний суд, керуючись положеннями ст. 309 КПК (без вказівки в якій редакції), дійшов висновку, що скарга подана на судове рішення, котре не підлягає апеляційному оскарженню, і відмовив у відкритті провадження.

Колегія суддів ККС вказала, що такий висновок зроблено без врахування змін, внесених у 2018 році в зазначену процесуальну норму згаданим вище Законом № 2548-VIII. Між тим цей Закон, на відміну від попереднього від 03.10.2017 № 2147-VIII, не містить жодних застережень щодо його правозастосування та заборони апеляційного оскарження оспорюваної стороною захисту ухвали слідчого судді.

Таким чином, враховуючи положення ч. 3 ст. 307, ч. 2 ст. 309 КПК у чинній редакції, ухвала слідчого судді про відмову в задоволенні скарги на постанову прокурора, якою відмовлено в задоволенні клопотання підозрюваного про закриття кримінального провадження на підставі п. 9-1 ч. 1 ст. 284 зазначеного Кодексу, є предметом перевірки за апеляційною процедурою. Тож протилежний висновок апеляційного суду помилковий.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 15.09.2026 у справі № 757/36046/24 (провадження № 51-104км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139924637>

Ухвала слідчого судді про застосування до особи запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту може бути оскаржена в апеляційному порядку

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою слідчого судді підозрюваному змінено запобіжний захід у вигляді застави на запобіжний захід у вигляді домашнього арешту.

На це судове рішення прокурор подав апеляційну скаргу. Апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження вказавши, що зазначене рішення слідчого судді відповідно до ст. 309 КПК не підлягає оскарженню в апеляційному порядку.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що апеляційний суд дійшов неправильного висновку про те, що оскаржувана ухвала слідчого судді не може бути предметом апеляційного перегляду.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що з аналізу норм закону вбачається, що оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування регламентовано параграфом 2 глави 26 КПК. Вичерпний перелік ухвал слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування в апеляційному порядку, викладено в ст. 309 цього Кодексу. До них відноситься, зокрема, ухвала про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або відмову в його застосуванні, та домашнього арешту або відмову в його застосуванні.

У цьому кримінальному провадженні слідчий суддя задовольнив клопотання слідчого частково та відповідно до положень ст. 181 КПК і з посиланням на цю норму процесуального закону змінив запобіжний захід застосувавши у такий спосіб до підозрюваного інший запобіжний захід – домашній арешт. При цьому в резолютивній частині судового рішення правильно роз'яснено порядок та строки його оскарження.

Колегія суддів ККС звертає увагу, що зазначена ухвала слідчого судді стосувалася не застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, натомість, застосування до особи запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту, а тому вона згідно п. 4 ч. 1 ст. 309 КПК може бути оскаржена в апеляційному порядку.

У цьому провадженні апеляційний суд, відмовляючи у відкритті провадження за апеляційною скаргою прокурора, неправильно витлумачив положення ст. 309 КПК, звузивши її зміст, що призвело до помилкового висновку про відсутність у сторони кримінального провадження права на оскарження вищезазначеної ухвали слідчого судді.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 17.09.2026 у справі № 727/3719/26 (провадження № 51-1675км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139931152>

IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

11. Судовий розгляд

11.1. Судові дебати (ст. 364 КПК)

КПК не покладає на суд обов'язку оголошувати перерву перед судовими дебатами з метою надання сторонам часу для підготовки до них. Під час вирішення питання про дотримання права на захист визначальним є те, чи мала сторона з огляду на конкретні обставини провадження достатню можливість підготуватися до виступу та реалізувати свої процесуальні права

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 121 КК.

У касаційній скарзі захисник посилається на порушення права на захист внаслідок відмови суду надати стороні захисту достатній час для підготовки до судових дебатов.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що у судовому засіданні після виступів прокурора та представника потерпілої, коли слово було надано стороні захисту, захисник заявив клопотання про оголошення перерви для підготовки до судових дебатов. Суд у його задоволенні відмовив, після чого захисник виступив у судових дебатах та виклав позицію сторони захисту.

КПК не покладає на суд обов'язку оголошувати перерву перед судовими дебатами з метою надання сторонам часу для підготовки до них. Під час вирішення питання про дотримання права на захист визначальним є те, чи мала сторона з огляду на конкретні обставини провадження достатню можливість підготуватися до виступу та реалізувати свої процесуальні права.

У цьому кримінальному провадженні сторона захисту завчасно знала про майбутній перехід до судових дебатов, захисник брав участь у тривалому судовому розгляді, був обізнаний зі змістом досліджених доказів, а клопотання про перерву заявив уже після початку судових дебатов та виступів інших учасників. Після відмови у його задоволенні захисник скористався наданим йому правом і виступив у дебатах.

Водночас у касаційній скарзі не наведено конкретних обставин, які захисник через ненадання перерви був позбавлений можливості викласти у своїй промові, а також не зазначено, яким чином відмова суду перешкодила йому належно представити позицію сторони захисту.

За таких обставин відмова суду в оголошенні перерви для підготовки захисника до судових дебатов не свідчить про таке обмеження процесуальних можливостей сторони захисту, яке порушило право особи на ефективний захист або могло перешкодити суду ухвалити законне та обґрунтоване судове рішення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 09.09.2026 у справі № 442/6463/20 (провадження № 51-1814км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139787519>

12. Судові рішення

12.1. Законність, обґрунтованість і вмотивованість судового рішення (ст. 370 КПК)

Одержання неправомірної вигоди може відбуватися за ухвалення як законного, так і незаконного рішення в інтересах того, хто надавав неправомірну вигоду. Тож сам по собі факт існування кримінального провадження щодо судді, який постановив виправдувальний вирок у цьому провадженні, ще не означає автоматичну незаконність ухваленого судового рішення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали особу невинуватою у пред'явленому обвинуваченні у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 367 КК, та виправдали на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку із відсутністю в її діянні складу цього кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор звертає увагу на те, що існує кримінальне провадження щодо судді місцевого суду, який постановляв вирок у цьому провадженні, за ч. 3 ст. 368 КК за фактом отримання неправомірної вигоди за ухвалення виправдувального вироку у цьому провадженні, констатуючи, що це є самостійною підставою для задоволення його касаційної скарги.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС звернула увагу на те, що одержання неправомірної вигоди може відбуватися як за ухвалення законного, так і незаконного рішення в інтересах того, хто надавав неправомірну вигоду. Тож сам по собі факт існування кримінального провадження щодо такого судді ще не означає автоматичну незаконність судового рішення, ухваленого щодо виправданого.

Тому Верховний Суд не вважає, що сам факт існування кримінального провадження щодо судді, який постановив виправдувальний вирок у цьому провадженні, є достатньою підставою для його скасування.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 08.09.2026 у справі № 185/2507/21 (провадження № 51-611км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139787494>

12.2. Зміст вироку (ст. 374 КПК)

Резолютивна частина вироку суду, яка одночасно містить рішення про постановлення обвинувального вироку та про закриття цього кримінального провадження, не дає можливості однозначно встановити правові наслідки ухваленого рішення та свідчить про його суперечність

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевим судом визнано особу невинуватою у пред'явленому обвинуваченні за ч. 4 ст. 189 КК та виправдано на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку з відсутністю в її діянні складу кримінального правопорушення.

Апеляційний суд скасував цей вирок, визнав особу винуватою за ч. 2 ст. 355 КК. На підставі п. 3 ч. 1 ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК звільнив обвинуваченого від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, а кримінальне провадження за ч. 4 ст. 189 КК закрити на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що судом апеляційної інстанції ухвалено два суперечливих рішення щодо обвинуваченого, а саме про визнання його винуватим та про закриття кримінального провадження, що не відповідає змісту п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК.

Позиція ККС: скасовано вирок апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС звернула увагу, що з резолютивної частини оскаржуваного судового рішення слідує, що апеляційний суд визнав обвинуваченого винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 355 КК, призначив покарання та на підставі п. 3 ч. 1 ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК звільнив його від відбування покарання, у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Разом з цим вказаний суд ухвалив закрити кримінальне провадження відносно обвинуваченого за ч. 4 ст. 189 КК на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК.

Таким чином, резолютивна частина вироку апеляційного суду одночасно містить рішення про постановлення обвинувального вироку щодо обвинуваченого за ч. 2 ст. 355 КК та про закриття даного кримінального провадження, що не дає можливості однозначно встановити правові наслідки ухваленого рішення. Зазначене свідчить про внутрішню суперечливість резолютивної частини вироку, про що обґрунтовано зазначено у доводах касаційних скарг сторони захисту.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 09.09.2026 у справі № 682/1293/20 (провадження № 51-3406км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139746298>

V. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

13. Провадження в суді апеляційної інстанції

13.1. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку (ст. 392 КПК)

Кримінальним процесуальним законом передбачено оскарження в апеляційному порядку ухвали місцевого суду про продовження строку тримання під вартою, а оскарження альтернативного запобіжного заходу у виді застави, визначеного разом з основним в ухвалі суду, не може розглядатися як оскарження іншого запобіжного заходу. Тому ухвала місцевого суду про продовження строку тримання

під вартою підлягає апеляційному оскарженню також в частині розміру визначеної застави

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою місцевого суду частково задоволено клопотання прокурора і, крім іншого, обвинуваченому продовжено строк запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та визначено заставу в розмірі 3 028 000 грн. Не погодившись із визначеним розміром застави, прокурор подав на вказане рішення апеляційну скаргу. Апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження та вказав, що прокурор оскаржує розмір визначеного судом альтернативного запобіжного заходу у виді застави, що не може бути предметом апеляційного оскарження.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що ухвала суду в частині визначення розміру застави ухвалювалася у межах вирішення питання про продовження особі строку запобіжного заходу у виді тримання під вартою, тоді як визначення застави є невід'ємною частиною цього рішення і саме тому воно підлягає апеляційному оскарженню.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС зазначила, що приймаючи оскаржуване рішення, суддя апеляційного суду не врахував, що у разі, коли слідчий суддя або суд під час розгляду клопотання слідчого чи прокурора про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою або продовження строку його дії дійде висновку про необхідність визначення підозрюваному або обвинуваченому розміру застави, то такий захід забезпечення кримінального провадження, який є альтернативою запропонованому/обраному триманню під вартою, не може вважатися окремим запобіжним заходом, а є складовою частиною кінцевого підсумку розгляду відповідного клопотання слідчого чи прокурора.

Відповідно до положень ч. 5 ст. 331 КПК ухвала суду про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою, про зміну іншого запобіжного заходу на запобіжний захід у виді тримання під вартою або про продовження строку тримання під вартою, постановлена під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті, може бути оскаржена в апеляційному порядку.

Поряд з цим, як визначено ч. 2 ст. 392 КПК, ухвали суду про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою, про зміну іншого запобіжного заходу на запобіжний захід у виді тримання під вартою або про продовження строку тримання під вартою, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті, підлягають апеляційному оскарженню в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Так само у ч. 5 ст. 394 КПК передбачено, що ухвала суду про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою, про зміну іншого запобіжного заходу на запобіжний захід у виді тримання під вартою, а також про продовження строку тримання під вартою, постановлена під час судового провадження в суді

першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті, може бути оскаржена в апеляційному порядку обвинуваченим, його захисником, законним представником, прокурором.

Положеннями ст. 422-1 КПК визначено порядок перевірки ухвал суду про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою, про зміну іншого запобіжного заходу на запобіжний захід у виді тримання під вартою, а також про продовження строку тримання під вартою, постановлених під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті.

Отже, процесуальним законом передбачено оскарження в апеляційному порядку ухвал суду про продовження строку тримання під вартою, а оскарження альтернативного запобіжного заходу у виді застави, визначеного разом з основним в ухвалі місцевого суду, не може розглядатися як оскарження іншого запобіжного заходу.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 03.09.2026 у справі № 752/19352/24 (провадження № 51-3992км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139555394>

13.2. Право на апеляційне оскарження (ст. 393 КПК)

Якщо в оскаржуваному судовому рішенні вказано персональні дані особи, яка вважає себе заінтересованою, або її чіткі індивідуальні ознаки, що дозволяють її ідентифікувати, то апеляційний суд не вправі відмовити їй у відкритті апеляційного провадження

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд ухвалою закрив кримінальне провадження у зв'язку зі смертю обвинуваченого. Суд апеляційної інстанції повернув апеляційну скаргу представнику скаржниці, оскільки як вона, так і її представник не наділені правом на апеляційне оскарження ухвали місцевого суду.

У касаційній скарзі представник скаржниці наголосив, що в ухвалі місцевого суду про закриття кримінального провадження було вказано прізвище та ініціали скаржниці.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС наголосила, що суддя апеляційного суду на етапі відкриття апеляційного провадження має переконатися, що оскаржуване судове рішення може стосуватися прав, свобод та інтересів певної особи. Зокрема, якщо у оскаржуваному судовому рішенні безпосередньо вказано прізвище, ім'я та по-батькові певної особи, або наведено такі індивідуальні відомості, що дозволяють встановити конкретну особу, суд апеляційної інстанції не вправі відмовити їй або її представнику у відкритті апеляційного провадження з метою подальшого вивчення і з'ясування питання про те, чи дійсно згадка особи в оскаржуваному судовому рішенні стосується її прав, свобод чи інтересів.

Однак суддя апеляційного суду на етапі відкриття провадження може прийти до висновку про повернення апеляційної скарги, оскільки ні з її змісту,

ні з оскаржуваного судового рішення не вбачається, що воно стосується скажника. Зокрема йдеться про випадки, коли в оскаржуваному судовому рішенні немає згадки персональних даних чи таких індивідуальних даних, які дозволяють конкретизувати особу.

Колегія суддів ККС не вважає, що суддя суду апеляційної інстанції повинен у всіх випадках надходження апеляційної скарги від особи, яка вважає себе заінтересованою, відкривати апеляційне провадження. Адже це може привести до ситуації, коли будь-яка особа, яка не матиме жодного відношення до провадження, буде наполягати, що певне провадження стосується її інтересів.

Тобто для висновку про те, чи стосується певне судове рішення прав чи інтересів конкретної особи суддя апеляційного суду повинен проаналізувати сам зміст оскаржуваного судового рішення на предмет згадки цієї особи у рішенні.

Якщо у такому рішенні персональні дані особи, яка оскаржила рішення, або чіткі індивідуальні ознаки не будуть згадуватися, то суддя апеляційного суду може констатувати, що рішення оскаржила особа, прав та інтересів якої воно не стосується і ухвалою повернути скаргу.

Натомість якщо в оскаржуваному судовому рішенні містяться персональні дані особи, яка вважає себе заінтересованою, або її чіткі індивідуальні ознаки, що дозволяють ідентифікувати таку особу, то суддя апеляційного суду не вправі констатувати, що у такої особи або її представника відсутнє право на оскарження відповідного рішення.

Відтак у цьому кримінальному провадженні колегія суддів ККС вважає передчасним висновок суду апеляційної інстанції про те, що представник скажниць не вправі оскаржити ухвалу місцевого суду в інтересах скажниць, оскільки її прізвище безпосередньо вказане у оскаржуваному судовому рішенні в ході викладу фактичних обставин справи.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.09.2026 у справі № 752/12789/25 (провадження № 51-4716км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139825701>

13.3. Порядок і строки апеляційного оскарження (ст. 395 КПК)

Сам факт реєстрації апеляційної скарги наступного робочого дня після її надходження не свідчить про пропуск строку апеляційного оскарження, оскільки процесуальний закон пов'язує дотримання строку саме з моментом подання процесуального документа, а не з моментом його реєстрації судом. При визначенні дотримання процесуального строку вирішальною є дата подання (відправлення) процесуального документа, а не дата його реєстрації судом

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 1 ст. 111-2 КК. Апеляційний суд відмовив у задоволенні клопотання захисника про поновлення строку на апеляційне оскарження вказаного вироку та повернув подану ним апеляційну скаргу.

У касаційній скарзі захисник вказує, що апеляційний суд дійшов помилкового висновку про пропуск строку на апеляційне оскарження, оскільки апеляційну скаргу було направлено на електронну адресу суду 05.11.2025 о 20 год 32 хв., тобто в останній день строку апеляційного оскарження, хоча й після закінчення робочого часу суду.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що як вбачається з матеріалів кримінального провадження, що також узгоджується з долученим до касаційної скарги скріншотом, апеляційну скаргу було направлено захисником на офіційну електронну адресу місцевого суду 05.11.2025 о 20 год 32 хв., тобто в останній день строку на апеляційне оскарження.

Наведену обставину апеляційний суд не спростував та не встановив, що апеляційну скаргу було подано в інший день. Натомість, суд апеляційної інстанції фактично ототожнив дату реєстрації апеляційної скарги судом із датою її подання, що суперечить вимогам ст. 116 КПК.

Сам по собі факт реєстрації апеляційної скарги наступного робочого дня після її надходження не свідчить про пропуск строку апеляційного оскарження, оскільки процесуальний закон пов'язує дотримання строку саме з моментом подання процесуального документа, а не з моментом його реєстрації судом.

Такий висновок узгоджується з практикою ККС, відповідно до якої при визначенні дотримання процесуального строку вирішальним є дата подання (відправлення) процесуального документа, а не дата його реєстрації судом.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 23.09.2026 у справі № 766/14250/24 (провадження № 51-1404км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/140101509>

13.4. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова відкриття провадження (ст. 399 КПК)

Питання про повернення апеляційної скарги через відсутність підстав для поновлення строку на апеляційне оскарження судового рішення вирішується апеляційним судом колегіально у складі трьох суддів

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя відмовив у задоволенні скарги заявника на бездіяльність прокурора щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР. Заявник звернувся до апеляційного суду з апеляційною скаргою, у якій просив поновити йому строк на апеляційне оскарження вказаного рішення, скасувати ухвалу слідчого судді та постановити нову, якою зобов'язати прокурора внести до ЄРДР відомості про вчинення злочину за його заявою. Суддя апеляційного суду, пославшись на положення статей 395, 399 КПК, повернув подану апеляційну скаргу, оскільки апелянт подав її поза межами строку, визначеного п. 3 ч. 2 ст. 395 КПК, і не навів поважних причин для його поновлення.

У касаційній скарзі заявник вказує на істотне порушення судом апеляційної інстанції кримінального процесуального закону, оскільки необґрунтоване повернення апеляційної скарги призвело до обмеження його права на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС звернула увагу, що відповідно до ч. 4 ст. 31 КПК кримінальне провадження в апеляційному порядку здійснюється колегіально судом у складі не менше трьох суддів.

Виходячи з положень п. 4 ч. 3 ст. 399 КПК питання про поновлення строку на апеляційне оскарження вирішується судом, тобто колегіально у складі трьох суддів, а отже саме таким складом суду вирішується й питання про повернення скарги через відсутність підстав для поновлення зазначеного строку.

Верховний Суд вважає, що оскаржувана ухвала судді апеляційного суду підлягає скасуванню з призначенням нового розгляду в суді апеляційної інстанції як така, що постановлена незаконним складом суду, оскільки постановлена не судом апеляційної інстанції, а суддею-доповідачем.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 17.09.2026 у справі № 705/4624/25 (провадження № 51-163км26) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139931227>

14. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами

14.1. Судове рішення за наслідками кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами (ст. 467 КПК)

Ухвала місцевого суду, якою залишено без задоволення заяву про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали слідчого судді про продовження строку досудового розслідування, не підлягає апеляційному оскарженню

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд залишив без задоволення заяву про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали слідчого судді місцевого суду, якою продовжено строк досудового розслідування у кримінальному провадженні. Апеляційний суд відмовив захиснику у відкритті апеляційного провадження за його апеляційною скаргою на цю ухвалу, оскільки скарга подана на судові рішення, яке не підлягає оскарженню.

У касаційній скарзі захисник не погоджується з ухвалою апеляційного суду, вважаючи її незаконною, ставить питання про її скасування і призначення нового розгляду у суді апеляційної інстанції.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вказала, що вирішуючи питання щодо апеляційного оскарження судових рішень, прийнятих за результатами розгляду заяв за нововиявлених обставин, ОП ККС у постанові від 24.02.2025 (провадження № 51-7441кмо23, справа № 991/7253/23) виснувала, що рішення за наслідками перегляду за нововиявленими обставинами може бути оскаржене

в порядку, передбаченому КПК, для оскарження того рішення, перегляду якого вимагала зацікавлена особа.

Такий висновок повністю узгоджується з положеннями ч. 2 ст. 467 КПК, які чітко визначають, що рішення, які приймаються за заявою про перегляд за нововиявленими обставинами, оскаржуються в порядку, передбаченому для оскарження того рішення, про перегляд якого йдеться в клопотанні.

З огляду на зазначене, ухвала апеляційного суду про відмову у відкритті провадження за апеляційною скаргою адвоката на ухвалу місцевого суду, якою залишено без задоволення заяву про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали слідчого судді місцевого суду про продовження строку досудового розслідування до 12 місяців, є законною та обґрунтованою, оскільки відповідно до ч. 9 ст. 295-1 КПК ухвала слідчого судді, прийнята за результатами розгляду клопотання про продовження строку досудового розслідування, оскарженню не підлягає.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 03.09.2026 у справі № 757/32192/25-к (провадження № 51-3886км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139555469>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за вересень 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д. ю. н. Н. О. Антонюк. Київ, 2026. – 63 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua